

Johanna Saari

Onnistunut opintomatka

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Matkailu, ravitsemis- ja talousala
Matkailun koulutusohjelma
Restonomi
Kevät 2015

Koulutusala Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	Koulutusohjelma Matkailupalvelujen tuottaminen ja kehittäminen
Tekijä(t) Johanna Saari	
Työn nimi Onnistunut opintomatka	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot	Toimeksiantaja Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä
Aika Kevät 2015	Sivumäärä ja liitteet 41 + 2
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitkä tekijät tekevät opintomatkaista onnistuneen. Keskiössä oli opintomatka-käsitteen avaaminen sekä ymmärtäminen. Työn teoriaosa rakentui käsittelemällä opintomatkailuun liittyviä matkailumuotoja sekä Maslowin tarvehierarkiasta, jota peilattiin opintomatkatyöryhmän toimintaan.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Työn empiirinen osuus toteutettiin puoli-strukturoidulla teemahaastattelulla, ja haastateltavaksi valikoitui viisi kokenutta projektipäällikköä, joilla kaikilla oli kokemusta opintomatkojen järjestämisestä ja niille osallistumisesta. Haastattelut tehtiin syksyllä 2014. Tutkimusaineisto koostui teemahaastatteluiden lisäksi Matkailusta nostetta -hankkeen materiaaleista. Kerättyä aineistoa tarkasteltiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.</p> <p>Tulosten perusteella opintomatalla tarkoitetaan matkaa, jolle toimihenkilö lähtee yhdessä samasta asiasta kiinnostuneiden ihmisten kanssa ryhmänä oppimaan jonkin uuden toimintamallin oman toiminnan kehittämiseksi sekä luomaan uusia kontakteja ja verkostoja toimijoiden kesken. Jotta opintomatka olisi onnistunut, sen täytyy saavuttaa sille annetut tavoitteet niin järjestäjän kuin osallistujankin taholta. Opintomatkan suunnittelutyöt ovat ensisijaisen tärkeässä asemassa, jotta mahdollisimman monet hankkeen kohderyhmän ydinhenkilöistä pystyisi osallistumaan matkalle. Osallistujilla täytyy olla myös oikeanlainen motivaatio opintomatkaa kohtaan, jotta se olisi menestyksenkäs ja hyödyttäisi mahdollisimman paljon niin järjestäjää kuin osallistujaa.</p> <p>Tutkimuksen tuloksia voivat hyödyntää uudet, mutta myös kokeneet projektipäälliköt ja hankkeita hallinnoivat organisaatiot. Tutkimus sopii myös kaikille opintomatoista kiinnostuneille.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	Opintomatka, tavoitteet, suunnittelu, motivaatio, hyöty
Säilytyspaikka	[X] Verkkokirjasto Theseus [ ] Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Tourism	Degree Programme Tourism
Author(s) Johanna Saari	
Title Successful Educational Journey	
Optional Professional Studies	Commissioned by Haapavesi-Siikalatva Region of Municipalities
Date Spring 2015	Total Number of Pages and Appendices 41 + 2
<p>The purpose of this thesis was to investigate which factors help achieve a successful educational journey. To understand and explain the concept educational journey was essential. This thesis includes theories of different forms of tourism as well as Maslow's hierarchy of needs. These theories were compared to an educational journey group's action.</p> <p>Qualitative research was the examination method. The empirical part of this thesis was implemented by semi-structured theme-interviewing. The interviewees were five experienced project managers which all had experience in launching and participating educational journeys. Interviews were made during autumn 2014. The research data also included 'Matkailusta nostetta' development project materials. The data was examined through data based content analysis.</p> <p>The results showed that an educational journey is a trip where a person goes with other persons as a group to learn new operating models to develop their own functions. The group is interested in the same subject. The purpose of the journey is also to create new co-operation contacts and networks. Educational journeys must achieve all targets that it has been given by the organizer and participant. To maximize the group of participants planning is a primary part of organizing an educational journey. Participants must also have the right motivation to join an educational journey. Then they will achieve all the benefits of the journey.</p> <p>The results of this thesis can be used by new as well as experienced project managers. Research is suitable to all who are interested in educational journeys.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	Educational journey, targets, planning, motivation, benefit
Deposited at	☒ Electronic library Theseus ☐ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 HAAPAVEDEN-SIIKALATVAN SEUTUKUNTA	2
2.1 Hanketyypit	3
2.2 Matkailusta nostetta -hanke	4
3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ	5
3.1 Tutkimusongelma	5
3.2 Teemahaastattelu	6
3.3 Puolistrukturoidun teemahaastattelun suunnittelu ja toteutus	7
3.4 Sisällönanalyysi	9
3.5 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	9
4 OPINTOMATKAT	12
4.1 Matkailu	12
4.2 Opintomatikaryhät ja Maslowin tarvehierarkia	13
4.2.1 Opintomatikaryhän jäsenten fysiologiset tarpeet	14
4.2.2 Opintoryhän jäsenten turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tarpeet	14
4.2.3 Opintomatikaryhän jäsenten arvostuksen ja itsensä toteuttamisen tarpeet	15
4.3 Pyhiinvaellus	15
4.4 Grand tour	16
4.5 Benchmarking	17
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	19
5.1 Haastateltavat	19
5.2 Mikä on opintomatka?	19
5.2.1 Ajankohdan, keston ja hinnan merkitys opintomatkan järjestäjälle	20
5.2.2 Ajankohdan, keston ja hinnan merkitys opintomatikalle osallistuvulle	21
5.2.3 Opintomatkan tarve ja idea	22
5.2.4 Opintomatkojen kohteiden määräytyminen	24
5.2.5 Opintomatikalle osallistujat	24
5.3 Opintomatkan hyödyt	26
5.3.1 Hankkeen hyödyt	26

5.3.2	Projektipäällikön hyödyt	26
5.3.3	Hyötyjen käyttäminen	27
5.3.4	Onnistuneen ja epäonnistuneen opintomatkan piirteet	27
5.4	Projektipäälliköiden henkilökohtaiset tuntemukset	28
5.4.1	Onnistuneet ja epäonnistuneet opintomatkat	28
5.4.2	Sattumuksia	29
5.4.3	Onnistuneelta opintomatkalta henkilökohtaisesti saadut hyödyt	30
5.5	Tutkimustulosten analysointi	31
6	ARVIOINTI	32
6.1	Ulkomaan opintomatka Ruotsin keskipistealueelle	32
6.2	Opintomatka Ruotsin keskipistealueelle	33
6.3	Opintomatkan palaute	33
6.4	Yhteenvedo	36
7	POHDINTA	37
	LÄHTEET	40
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Sain tämän opinnäytetyön aiheen suorittaessani työharjoittelua Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymässä keväällä 2014. Aloittaessani harjoittelua ja työskentelyä pääsääntöisesti Matkailusta nostetta – hankkeessa ilmeni, että hanke on järjestämässä ulkomaan opintomatkan Ruotsin keskipistealueelle myöhemmin kesällä kuluvan vuoden aikana. Harjoittelun aikana sain osallistua matkan suunnittelu- ja järjestelytyöihin sekä markkinointiin, ja näin ollen syntyi idea avata opintomatka-käsite tutkimustyönäni.

Tutkimuksen tarpeellisuuden keskusteluissa seutukuntajohtaja Hannu Saarisen ja Matkailusta nostetta -hankkeen projektipäällikön Anniina Merikanto-Vuotin kanssa havaittiin, että opintomatka-käsitteen avaamisella olisi hyvin ajankohtainen tarve. Toimeksiantajan hallinnoimissa hankkeissa tehdään paljon opintomatkoja niin kotimaahan kuin ulkomaille rahoituskauden aikana, joten opintomatka-käsitteen avaaminen tutkimuksen kautta selvittäisi ja konkretisoisi opintomatkojen antamia mahdollisuuksia ja hyötyjä kehittämishankkeiden yksilöityjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Keskustelussa seutukuntajohtajan ja projektipäällikön kanssa ilmeni myös mahdollisuus tarjota tutkimusta uusille, ja miksei kokeneimmillekin, projektipäälliköille työvälineeksi suunnitellessaan opintomatkoja tuleviin kehittämishankkeisiin.

2 HAAPAVEDEN-SIIKALATVAN SEUTUKUNTA

Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä on vuonna 1996 perustettu aluekehittämisestä vastaava organisaatio, joka sijaitsee Siikalatvalla Piippolassa. Suomen liittyessä Euroopan Unioniin 1995 Suomeen perustettiin aluekehityksen yksiköiksi 88 seutukuntaa, joiden tarkoituksena oli saada kuntia suuremmiksi, yhtenäisemmiksi kehittämisalueiksi. Organisaation keskeinen työkalu on EU:n aluekehitysrahoituksen hyödyntäminen. (Saarinen 2014.)

Organisaation toiminta-ajatus on alueensa elinvoiman ylläpito ja lisääminen. Yksilöidymiä tavoitteita ovat elinkeinojen kehittäminen, yritysneuvonnan järjestäminen jäsenkunnissa ja EU-rahoitteisten hankkeiden toteuttaminen, joita toteuttamalla on tarkoitus edistää ennen kaikkea yritystoimintaa, mutta myös muuta alueen elinvoimaa lisäävää toimintaa. Organisaatio vastaa myös seutukunnan edunvalvonnasta ja jäsenkuntien keskinäisen yhteistyön tiivistämisestä. (Saarinen 2014.)

EU:n rahoitusohjelmakaudella 2007–2013 Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymässä toteutettiin viisi hanketta, jotka jatkuivat 2014 vuoden loppuun. Yhtään uuden ohjelmakauden hankkeita ei ole voitu vielä käynnistää, koska niille ei ole saatu rahoituspäätöksiä. Tyypillisesti seutukunnan alueella on käynnissä noin 30 hanketta kerrallaan, joista kymmenestä viiteentoista hanketta on Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymän hallinnoimia ja toteuttamia. Suunnilleen saman verran on myös käynnissä osakuushankkeita, joissa hankkeen hallinnoija on joku muu, mutta toimenpiteet kohdistuvat seutukunnan alueelle ja näin ollen Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä maksaa osuuden hankkeiden rahoituksista. (Saarinen 2014.)

Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymässä työskentelee enimmillään 30 projektihenkilöä, kun hankkeita on käynnissä normaali määrä (n. 30 kpl) ja vähimmillään kymmenen henkilöä. Vakituisen henkilöstön määrä on neljä henkilöä, jotka ovat yritysasiainmies, toimistosihiteeri, kirjanpitäjä ja seutukuntajohtaja. Projektihenkilöstö koostuu ympäri Suomea, ja myös ulkomailla asuvista henkilöistä, jotka voivat hakea projektipäällikön virkaa hakuajan avautuessa uusiin hankkeisiin. (Saarinen 2014.)

Organisaatio saa toiminnalleen perusrahoituksen jäsenkunniltaan, jonka suuruus on noin 300 000 € / rahoituskausi. Perusrahoituksella kustannetaan organisaation välttämätön hallinto,

joka pyritään pitämään mahdollisimman suppeana ja matala. Valtaosuus perusrahoituksesta sijoitetaan hankkeisiin organisaation omasijoituksena. (Saarinen 2014.)

2.1 Hanketyypit

Hankkeet jaetaan eri tyyppeihin hankkeen toiminnan ja sisällön mukaan seuraavasti:

- Kehittämishanke, joka voi olla elinkeinojen kehittämishanke tai yleishyödyllinen kehittämishanke,
- yleishyödyllinen investointihanke ja
- koulutus- tai tiedonvälityshanke. (Maaseutuverkoston julkaisu 2010, 4.)

Kehittämishankkeita on kaksi erilaista. Elinkeinojen kehittämishanke suuntautuu enemmän kehittämisalueen elinkeinotoiminnan palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen. Hankkeen kohderyhmä ovat yritykset ja yrittäjät ja tavoitteena on hyödyntää kokonaista toimialaa tai laajaa yrittäjien joukkoa. Yleishyödyllinen kehittämishanke puolestaan hyödyntää mahdollisimman monia toteuttamisalueen ihmisistä. Tällöin hankkeet liittyvät kylätoimintaan, viihtyisyyden lisäämiseen ympäristöä tai maisemia hoitamalla tai vaalimalla paikalliskulttuuria. Yleishyödyllisillä kehittämishankkeilla saatetaan myös etsiä lisää uusia asukkaita kehittämisalueelle tai kehittää sinne uusia, ihmisiä aktivoivia palveluita, kuten harrastuspaikkoja tai kerhotoimintaa. (Maaseutuverkoston julkaisu 2010, 4.)

Yleishyödyllisellä investointihankkeella tarkoitetaan sellaista pitkäaikaista hankintaa, joka on kaikkien kohdealueen asukkaiden ja muiden toimijoiden käytettävissä. Tällaisia hankintoja ovat rakentaminen, kohteiden remontointi tai käyttöomaisuuden hankkiminen. (Maaseutuverkoston julkaisu 2010, 5.)

Koulutushankkeella pyritään lisäämään kohdealueen toimijoiden osaamista. Koulutuksen voivat liittyä yrittäjyyteen, tietotekniikan hyödyntämiseen, hanketoimintaan tai KV-toimintaan. Tiedonvälityshankkeilla pyritään välittämään toimijoille sellaisia tietoja, joilla toimijat voivat olennaisesti parantaa liiketoimintaansa. Uudet tiedot ja menetelmät voivat liittyä esimerkiksi tuotantoon, markkinointiin tai palveluun. (Maaseutuverkoston julkaisu 2010, 5.)

2.2 Matkailusta nostetta -hanke

Matkailusta nostetta -hanke oli Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymän hallinnoima matkailuelinkeinojen kehittämishanke, jonka projektipäällikkönä toimi Anniina Merikanto-Vuoti. Hanke toteutettiin 1.4.2011 – 31.12.2014 välisenä aikana ja hankkeen toimenpiteet koskettivat Haapaveden-Siikalatvan seutukuntaa, eli Haapavettä, Pyhäntää ja Siikalatvaa. (Merikanto-Vuoti 2014, 2.)

Hankkeen keskeisin kehittämiskohde oli löytää seutukunnan alueelle uusia toimijoita matkailun sektorille. Hanke käynnisti uusien yrittäjien etsimisen ja nykyisten yritysten välisen tiiviin yhteistyön sekä auttoi yrityksiä matkailutuotteiden kehittämisessä. Hankkeen pyrkimyksenä oli myös parantaa matkailun yleisiä edellytyksiä koulutuksen, tiedonhankinnan ja esimerkkien keinoin ja auttaa yrityksiä menestyksekkääseen toimintaan. Hanke keskittyi tuomaan luontoympäristön hyödyntämismahdollisuudet esiin, koska luonto on tällä hetkellä seutukunnan alueen tärkein resurssi matkailusektorilla. Tavoitteena oli, että matkailuyritysten uudet tuotteet ja palvelut perustuisivat lähiympäristöön, aitouteen, paikalliseen kulttuuriin, historiaan ja tarinoihin. (Merikanto-Vuoti 2014, 3 – 4.)

3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Työn tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen tutkimus eli laadullinen tutkimus, koska työn empiirinen osuus päätettiin toteuttaa haastatteluilla. Syitä kyseisen tutkimusmenetelmän käyttöön, ja sen sopivuuteen tässä tutkimuksessa, on monia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää ja etsitään vastauksia kysymyksiin, millainen, miten, miksi sekä mitä. Kvalitatiiviseen tutkimukseen sisältyy ajatus, että todellisuus on moninaista ja tutkimuksen kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti kuitenkin pirstomatta sitä osiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152.)

Kvalitatiivisen tutkimuksella on monia tyypillisiä piirteitä, jotka erottavat sen kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Ensimmäinen tyypillinen piirre on kokonaisvaltaisen tiedon hankinta, jossa aineisto pyritään kokoamaan luonnollisista ja todellisista tilanteista. Kerättyjä aineistoja käsitellään ainutlaatuisina tapauksina aineiston mukaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositetaan ihmisiä tiedon keruun instrumentteina, koska tutkijan on luotettava omiin havaintoihinsa sekä keskusteluista hankkimiinsa tietoihin. Tutkimuksen lähtökohdat ovat yleensä aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu, jolla ei välttämättä testata teorian tai hypoteesin pitävyyttä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksenmukainen kohdejoukon valikoituminen takaa tutkimukselle luotettavuuden. Tyypillistä on myös, että tutkimussuunnitelma elää ja muuttuu tutkimuksen edetessä olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2004, 155.)

3.1 Tutkimusongelma

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan hyvän tutkimusongelman määrittäminen on vaikeaa, mutta se on muodoltaan yksiselitteinen ja selkeä. Tutkimusongelma esitetään joko kysymyksenä tai kysymysten muodossa kiteytyksenä siitä, mitä aiheesta halutaan tutkia ja tietää.

Kvalitatiivinen tutkimus vaatii paljon tekijältään monessa suhteessa. Tutkijan henkilökohtainen mielenkiinto tutkittavaan asiaan tai kohderyhmään on ensisijainen seikka, joka voi viedä tutkijan kaikki henkilökohtaiset resurssit koko tutkimustyön ajaksi. Tutkimuksen edetessä tutkija voi kohdata kenttätöössään usein sellaisia haasteita ja vastoinkäymisiä, jotka koettelevat hänen kärsivällisyyttään, motivaatiotaan ja usein uskoakin tutkimusongelmaa kohtaan.

Motivaation voimakkuus tutkimustaan kohtaan on tärkein apu, jolla tutkija pääsee kriisitilanteiden yli. (Grönfors 1986, 40.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole koota opaskirjaa tai vastaavaa aineistoa aiheesta opintomatka. Tutkimushypoteesiksi muodostui vastata kysymyksiin, mikä, miksi ja millainen on onnistunut opintomatka. Kerätyn tutkimusaineiston perusteella vastataan tutkimushypoteesiin, mitkä tekijät tekevät opintomatkasta onnistuneen, mitä opintomatka antaa sen toteuttavalle taholle ja mitä opintomatalle osallistuvat henkilöt siitä saavat. Eli mitkä tekijät tekevät opintomatkasta onnistuneen.

3.2 Teemahaastattelu

Tutkimuksen empiirinen osuus toteutettiin teemahaastatteluilla, koska sen todettiin olevan luotettavin ja paras tapa tutkimusaineiston tiedonkeruumenetelmäksi. Teemahaastattelu koottiin käyttäen Matkailusta nostetta -hankkeen projektipäällikön tekemään esikyselyä vuodelta 2013 sekä Ruotsin keskipistealueelle suuntautuneen opintomatkan osallistuneiden henkilöiden antamia palautekyselyn vastauksia vuonna 2014. Teemahaastattelun kokoamisessa käytettiin myös henkilökohtaisia kokemuksia kyseiseltä opintomatkalta.

Haastattelemisen koetaan usein niin haastattelijan kuin haastateltavankin osalta miellyttäväksi vuorovaikutustapahtumaksi. Haastattelu voi olla joko puhelinhaastattelu tai käyntihaastattelu (Tilastokeskus 2014). Nykyään käytetään myös paljon sähköpostihaastatteluja sen suomien etujen ja helppouden vuoksi (Tutkivan toimittajan Internet-opas 2014). Haastattelun aikana käytetään verbaalista ja nonverbaalista viestintää, jonka aikana välittyvät ajatukset, asenteet, mielipiteet, tiedot ja tunteet. Haastattelua voisi kutsua myös keskusteluksi, jolla on ennalta päätetty tarkoitus. Haastattelun ja keskustelun yksi olennainen ero on kuitenkin se, että haastattelu tähtää aina informaation keräämiseen ja on ennalta suunniteltua päämäärähaakuista toimintaa. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 24 – 25.) Hirsjärven ja Hurmeen (1995, 27, 36) mukaan haastattelu on myös aina haastattelijan alulle panema ja ohjaama. Haastatteliija ylläpitää haastattelun kiinnostavuutta ja motivoi haastateltavaa jatkamaan, jos hänen motivaationsa tai keskittymisensä herpaantuu haastattelun aikana. On myös erittäin tärkeää, että haastateltava luottaa haastatteliijaan muun muassa arkaluontoisten tietojen käsittelyssä ja analysoimisessa.

Teemahaastattelulla on neljä keskeistä piirrettä, jotka erottavat teemahaastattelun lomakehaastattelusta ja avoimesta haastattelusta. Keskeisiä piirteitä ovat laajuus, reaktioiden spesifisyys (erityisyys), tutkittavan ilmiön affektiiviset (tunteelliset), kognitiiviset (tiedolliset) ja evaluatiiviset (arvioivat) merkitykset ja henkilökohtaiset kontekstit. Teemahaastattelulle tyypillistä on myös haastattelukysymyksien kohdentaminen tiettyihin teemoihin, josta menetelmä saa myös nimensä. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 36.)

3.3 Puolistrukturoidun teemahaastattelun suunnittelu ja toteutus

Teemahaastattelun suunnittelu ja sen toteuttaminen ei ole aivan yksiselitteinen ja suora tapahtuma, vaan se kehittyy ja muuttuu tutkimusprosessin edetessä. Haastattelun suunnittelu on erittäin tärkeää, koska silloin haastattelija hahmottaa tutkimustoimintansa päälinjat ja keskeiset ratkaisut ja näin ollen välttää työläitä jälkikorjaamiset ja mahdolliset tarkennushaastattelut. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 39.) Teemahaastattelun käyttö tiedonkeruumenetelmänä vaatii haastattelijalta huolellista aihepiiriin perehtymistä ja haastateltavien taustojen tuntemista, jotta haastattelu voidaan kohdentaa tiettyihin teemoihin. Myös sisältö- ja tilanneanalyysin hahmottaminen on teemahaastatteluissa tärkeää. Näin ollen haastatteluista saatua tietoa voidaan pitää luotettavana, kun haastatteluun valikoituneet henkilöt ovat aiheesta kiinnostuneita ja omaavat kokemusta asiasta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Haastattelun suunnittelutoiminta voidaan jakaa karkeasti kolmeen osaan, jotka Hirsjärven ja Hurmeen (1995, 29) mukaan ovat seuraavat:

1. tutkimuksen yleisluontoinen suunnittelu; tavoitteiden ja ongelmien ratkaisemiseen tarvittavien tiedonhankinnan hahmottaminen,
2. haastattelutilanteen toteutuksen ja kulun suunnittelu sekä
3. haastattelujen jälkeisten toimintojen, kuten analysoinnin, suunnitteleminen.

Haastattelun päämääränä on kerätä luotettava aineisto, jonka pohjalta tutkittavaa ilmiötä koskevat päätelmät tehdään. Täten haastattelijalla täytyy olla jo suunnitteluvaiheessa selvää, millaisia päätelmiä hän aikoo keräämästään aineistosta tehdä. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 40.) Teemahaastattelua suunnitellessa haastattelurunkoon ei laadita yksityiskohtaista kysymysluetteloa vaan teema-alueluettelo.

Tutkimuksen teemahaastattelun suunnittelussa käytettiin Matkailusta nostetta -hankkeen laatimaa ja toteuttamaan esikyselyä vuodelta 2013 koskien ulkomaan opintomatkaa Ruotsin keskipistealueelle sekä kyseiseltä opintomatkalta kerättyä palautemateriaalia alkusyksyltä 2014. Näiden materiaalien ja omien henkilökohtaisten kokemusten pohjalta lähdettiin koostamaan teemahaastattelun runkoa ja ideoimaan teemojen aiheita. Mitä tietoja teemahaastattelun eri teemoilla haluttiin kerätä ja millaisiin aiheisiin niillä täytyi saada vastaukset?

Teemahaastattelun tarkoituksena oli saada kerättyä mahdollisimman laaja ja totuudenmukainen aineisto, josta kerätään hypoteesissa asetettujen kysymysten vastaukset ja tehdään päätelmät. Jo suunnitteluvaiheessa oli selvää, että vastauksien kirjo saattaisi vaikeuttaa tähdellisimmän tiedon havainnointia. Tähän varauduttiin laatimalla puolistrukturoitu teemahaastattelurunko, joka saatiin pidettyä haastattelijan toimesta johdonmukaisena mutta myös tarpeen tullen joustavana. Vaikka teemahaastattelu rakentuu Hirsjärven ja Hurmeen (1995, 41) mukaan teemojen varaan, on kuitenkin tärkeää pystyä harkitsemaan haastattelutilanteessa, onko kaikista teemahaastattelun teemojen ala-aiheista keskusteltava syventävästi vai pystyykö niitä soveltamaan tai liittämään osaksi toista teemaa haastattelu edetessä.

Tutkimuksen teemahaastattelun rungoksi muodostui neljä teemaa. Ensimmäisessä teemassa kartoitettiin haastateltavien taustoja sekä kahta demografista indikaattoria. Toisaalta ennen haastattelupyynnöväihettä oli otettu selvää haastateltavien henkilöiden taustoista, koska tutkimuksen luonne ja tarkoitus eivät suosineet satunnaisotantaa.

Toisessa teemassa avattiin opintomatka-käsitettä ja koottiin vastauksia kysymyksiin, mikä ja miten. Vaikka haastattelurunkoon ei alun perin suunniteltu ala-aihetta benchmarkingille, se ilmeni muutamassa haastattelussa kuin itsestään keskustelun edetessä opintomatka-käsitteen määrittelyssä.

Kolmannessa teemassa kysyttiin, miksi ja miten kysymysten kautta, mitä hyötyjä opintomatkan järjestämisestä saadaan hankkeille ja niiden projektipäälliköille. Myös hyötyjen käyttö hankkeen nykytilanteessa sekä mahdolliset tulevaisuuden hyödyt nostettiin esille täsmentävillä kysymyksillä. Teemalla kerättiin myös tunnusmerkkejä onnistuneelle ja epäonnistuneelle opintomatkalta.

Viimeinen teema avasi haastateltavien henkilökohtaisia kokemuksia opintomatkoista, joihin he olivat ottaneet osaa osallistujana, ei järjestäjänä. Teemahaastattelun runko löytyy liitteistä (Liite 1).

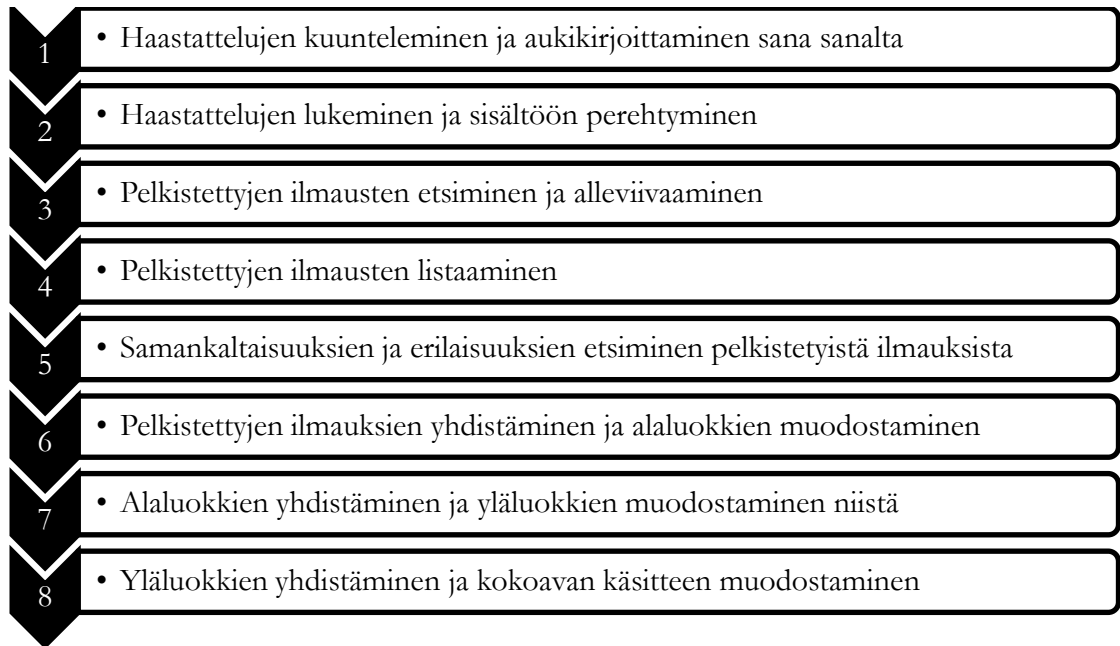
3.4 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentilla voi olla tässä yhteydessä esimerkiksi kirja, artikkeli, päiväkirja, kirje, haastattelu, puhe, keskustelu, dialogi, raportti tai mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jonka tarkoituksena ei ole tulkita materiaalia täysin, vaan sen avulla materiaali järjestellään johtopäätöksiä varten. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93, 105.)

Sisällönanalyysilla pyritään erottelamaan ja keräämään tärkeimmät tiedot materiaaleista, jotka ovat tässä tapauksessa teemahaastattelut. Analyysin yleiset lähtökohdat ovat vastauksien saaminen tutkimushypoteesiin, olennaisen tiedon erottaminen, ilmiön syvällinen ymmärtäminen, tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin varmistaminen, erilaisuuksien ja poikkeavuuksien varmistaminen sekä alkuperäisen aineiston hyödyntäminen johtopäätösten teossa. (KAMK 2014.) Sisällönanalyysin avulla saadaan raaka-aineet tutkimuksen teoreettiseen pohjaan, mutta Grönforsin (1986, 161) mukaan itse pohdinta ja johtopäätökset tapahtuvat tutkijan järjellisen ajattelun keinoin, ei niinkään konkreettisista tekstisisällöistä.

3.5 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan kuvata kolmivaiheiseksi prosessiksi, jotka ovat 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen (Sarajärvi & Tuomi 2002, 110 – 111). Kuvio 1 esittää tutkimusaineiston analyysin etenemistä vaiheittain.

Kuvio 1. Aineistolähtöinen sisällönanalyysin eteneminen (Sarajärvi & Tuomi 2002, 111)

Kuvion neljä ensimmäistä kohtaa ovat aineiston redusointia eli pelkistämistä, jolloin aineistosta pyritään karsimaan kaikki tutkimukselle epäolennainen tieto pois. Redusoinnilla tiivistetään aineistosta saatavaa informaatiota tai sitä pilkotaan osiin. Käytännössä redusointi on litteroidun aineiston läpilukua, jolloin tutkimuksesta etsitään kysymyksiin kuvaavia ilmauksia. Kuvaavat ilmaisut alleviivataan tai kerätään muuten pois aineistosta jatkotyöstämistä varten. (Sarajärvi & Tuomi 2002, 111 – 112.)

Kohdat 5 – 8 ovat redusoidun aineiston klusterointia, eli ilmauksien luokittelua alaluokkien kautta yläluokkiin. Aineistosta kerätyt ilmaisut käydään huolellisesti läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia, jolloin samaa asiaa tarkoittavat ilmaisut kootaan omiksi alaluokiksi. Alaluokkien muodostuttua ne yhdistetään suuremmaksi kokonaisuudeksi, jolloin niistä muodostuvat yläluokat. Luokittelussa aineisto tiivistyy ja selkiytyy koko ajan enemmän, jolloin yläluokkien yhdistämisen jälkeen seuraa tiivistetyn aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen. Abstrahoinnissa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon pohjalta muodostuvat aineiston teoreettiset käsitteet. (Sarajärvi & Tuomi 2002, 112 – 114.)

Sisällönanalyysin valmistuttua tutkimus ei ole vielä valmis, vaan seuraavaksi on selitettävä ja tulkittava tulokset lukijalle. Tulkinnalla tarkoitetaan analyysissä esille nousevien merkitysten selkiyttämistä ja pohdintaa. Selkiyttäminen ja pohdinta luovat analyysillä saaduista tuloksista

synteesejä, joihin on koottu tuloksien pääseikat, joilla pyritään vastaamaan asetettuihin ongelmiin. (Hirsjärvi ym. 2004, 213 – 214.)

4 OPINTOMATKAT

Opintomatka-käsite tunnetaan myös termeillä opintoretki, grand tour, luokkaretki sekä ekskursio (Onki 2014). Keskiajalla yleistyneitä kristinuskoisten pyhiinvaelluksia voidaan pitää opintomatkojen esiasteena. Myös benchmarkingia voidaan pitää eräänlaisena opintomatkaluna.

4.1 Matkailu

Matkailu on monimuotoinen ilmiö, jossa on esiintynyt lukuisia toimintatapoja ja suuntauksia. Matkailu bejastaa monia aikansa ilmiöitä, tavallaan se on aikansa peili, mutta se on myös vaikuttanut omaan aikaansa. (Kostiainen, Ahtola, Koivunen, Korpela & Syrjämaa 2004, 8.)

Matkailu on vuosituhansien ikäinen ilmiö, jolla on vaikuttava menneisyys historiaan. Historia ulottuu aina muinaiseen egyptiläisten aikaan, jolloin ihmisiä saapui Egyptin valtavyylää, Niiliä, pitkin juhlimaan ja katsomaan kuuluisia rakennelmia ja taideteoksia. (Kostiainen ym. 2004, 16.) Ihmisillä on ollut aina syitä matkustaa syystä tai toisesta paikasta toiseen, mutta matkailuksi sitä voidaan kutsua silloin, kun päämotiivina liikkumiselle on virkistäytyminen oman kotiseudun ulkopuolella. Matkailu perustuu vahvasti ihmisen tarpeisiin ja motivaatioihin. Tarpeita ja motivaatiota matkustamiseen voidaan tulkita kuuluisan Maslowin tarvehierarkian mallilla, jonka kehittämisen hän aloitti vuonna 1943. Mallin johtoajatuksena on ideologinen näkemys siitä, miten ihminen kykenee nousemaan oikeiden olosuhteiden vallitessa fyysiseltä tasolta askel askeleelta korkeammalle, henkiselle tasolle. Tarvehierarkia on kuvattu pyramidin malliseksi, jonka alimmalta tasolta ylimmälle tasolle tarpeet ryhmittyvät seuraavanlaisesti (Kuvio 2):

1. fysiologiset tarpeet (kuten nälkä, jano, lepo tai liikunta)
2. turvallisuuden tarve
3. rakkauden ja yhteenkuuluvuuden tarpeet
4. arvostuksen tarve

5. itsensä toteuttamisen tarve. (Vuoristo 1998, 11, 41 - 42)

Kuvio 2. Maslowin tarvehierarkia. Kuvio on mukailtu Heikkisen kuvioista lähteestä Tiimiakatemia.fi (2011)

Teollinen vallankumous ja höyrykoneen keksiminen 1700- ja 1800- lukujen vaihteessa mullistivat matkailun, kun se avasi ihmisille uusia ja nopeampia matkustusmuotoja kuin hevonen tai jalan kulkeminen. Matkailu on maailmanlaajuista, eikä sitä nykyään rajoita yksilön hyvinvoinnin taso tai sosiaalinen asema siinä määrin, mitä ennen toista maailmansotaa. Toisen maailmansodan jälkeen matkailua on totuttu kutsumaan massaturismiksi. (Vuoristo 1998, 11.) Vuoristo (1998, 11 – 12) ja Kostiainen ym. (2004, 227) toteavat matkailun luonteen muuttuneen nykyaikana koko ajan yksilöidymmäksi verraten puolivuosisadan takaiseen pakettimatkojen kulta-aikaan, jolloin matkatoimistot avasivat ovensa ja möivät valmiiksi suunniteltuja matkapaketteja asiakkailleen. Matkailun piiriin kuuluu myös työmatkailu, johon sisältyy liike-, kongressi- ja yritysvierailumatkat (Vuoristo 1998, 12).

4.2 Opintomatkat ja Maslowin tarvehierarkia

Erilaiset ryhmät ovat ihmisten arkipäivää ja olennainen osa heidän elämäänsä. Elämänsä aikana ihminen saattaa kuulu moniin perheen, työn, vapaa-ajan harrastusten, uskonnollisten ja poliittisten uskomuksien ympärille muodostuneisiin ryhmiin. Tavanomaisia esimerkkejä ryhmistä on ravintolassa päivällistä nauttiva seurue, työmatkaa kimpakyydillä matkaava työporukka tai musiikkitapahtumassa soittava rockyhtye. (Elämisen taito 1992, 242.)

Opintomatkaryhmä on kuin mikä muu tahansa matkailijaryhmä, jonka jäsenillä on omat henkilökohtaiset tarpeet matkaa kohtaan. Henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttäminen lisää ryhmän dynaamisuutta kohti opintomatalle annettujen tavoitteiden saavuttamista Maslowin tarvehierarkian mallin mukaisesti. Näin ollen opintomatkaryhmälle muodostuu yhteinen päämäärä (Elämisen taito 1996, 242), joka tässä tapauksessa on matkustus opintomatkan tutustumiskohteeseen ja opintomatalle annettujen tavoitteiden saavuttaminen.

4.2.1 Opintomatkaryhmän jäsenten fysiologiset tarpeet

Opintomatkaryhmän jäsenet olettaa saavan tyydytettyä henkilökohtaiset fysiologiset tarpeensa opintomatkan aikana. Näitä tarpeita ovat muun muassa ruoka, lepo ja jano. (Vuoristo 1998, 42.)

Kun nämä henkilökohtaiset tarpeet saadaan tyydytettyä, ryhmän jäsenten keskinäinen yhteistyö paranee ja se edesauttaa muiden tarpeiden saavuttamisessa.

4.2.2 Opintoryhmän jäsenten turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tarpeet

Opintomatkaryhmällä, kuten ryhmällä yleensä, on omat tyypilliset piirteensä. Opintomatkaryhmällä on oma identiteettinsä, jolloin se on itselleen ”me” ja antavat muille nimen ”he”. Tällöin ryhmän jäsenet pitävät itseään jollakin olennaisella tavalla erilaisina kuin niitä, jotka eivät kuulu ryhmään. Opintomatkaryhmään muodostuu yhteistyön ja viestinnän mallit, jotka muokkautuvat ryhmän jäsenille sopiviksi. Kehittyy sanontoja, puheenparsia tai ammat-tisanastoa, jotka eivät sano mitään ulkopuolisille.

Opintomatkaryhmän sisällä saattaa myös syntyä keskinäistä riippuvuutta. (Elämisen taito 1992, 242.) Tällaista riippuvuutta voi olla esimerkiksi kielitaidottoman ja kielitaidollisen välinen yhteistyö ulkomaille suuntautuneella opintomatalla. Ryhmässä matkustaminen koetaan yleisesti mukavaksi ja turvalliseksi tavaksi matkustaa, mutta se saattaa toisaalta olla myös uuvuttavaa, jos ryhmän sisäinen yhteistyö ei toimi (railcc 1996 – 2015).

4.2.3 Opintomatkaryhmän jäsenten arvostuksen ja itsensä toteuttamisen tarpeet

Opintomatkaryhmän jäsenten välinen rakenne muotoutuu ryhmän identiteetin vahvistuessa. Ryhmän koolla on merkitystä jäsenen aseman ja sitä saatavan arvostuksen muodostumisessa. Ryhmän koko vaikuttaa jäsenten välisiin suhteisiin ja kanssakäymiseen. Jos ryhmän koko on alusta pitäen suuri, saattaa olla hyvin vaikeaa huolehtia siitä, että jokainen ryhmän jäsen saa yhtä paljon huomiota osakseen. Kanssakäymis- ja keskustelutilanteissa puheliimmat ryhmän jäsenet saavat eniten huomiota osakseen ja heistä kehittyy ryhmän arvostettuja ”johtohahmoja” ja tukipilareita, vaikka opintomatalla olisi mukana oikea ryhmäjohtaja. Toiset, ehkä hiljaisemmat, ryhmänjäsenet saattavat tuntea hukkuvansa joukkoon, joka voi olla tilanteen mukaan vaikutuksiltaan joko myönteinen tai kielteinen. (Elämisen taito 1996, 242, 244 – 246.)

Opintomatkaryhmän jäsenet kuuluvat yleensä samaan toimialaan, ja ryhmän jäsenet saattavat tuntea toisensa entuudestaan varsinkin silloin, kun hankkeen kehittämisaikaa ei ole suuri. Heillä on tietyt mielikuvat toisistaan ja myös tietoisuus siitä, miten he eroavat toisistaan. Näistä tiedoista saattaa olla hyötyä opintomatkan aikana, kun tarpeen tullen tietää, mitä taipumuksia ja kykyjä eri jäsenillä on. Tästä hyvä esimerkki on kielitaito. Positiiviset taipumukset ja kyvyt lisäävät jäsenen arvostusta, joka puolestaan tyydyttää jäsenen henkilökohtaisen tarpeen saada osakseen ryhmänsisäistä arvostusta. (Elämisen taito 1996, 250.)

Opintomatkoilla on toimialasta liittyen erilaisia tavoitteita. Matkailusta nostetta -hankkeen opintomatkan tavoite oli, että sille osallistujat saisi uusia ideoita ja kehitysajatuksia oman toiminnan kehittämiseen keräten vaikutteita tutustumiskohteesta (Merikanto-Vuoti 2014, 3). Opintomatkan aikana ryhmän jäsenet vahvistuvat henkisesti ollakseen valmiita toteuttamaan itseään ja toimimaan sen mukaisesti. Toiminta voi olla esimerkiksi aktiivisuus ja rohkeus tietojen hankkimiseen kysymällä, kokemalla tai vertailemalla tutustumiskohteessa. Lopulta jäsen toteuttaa itseään ideoimalla, kehittämällä tai kokeilemalla uutta asiaa omissa toimissaan.

4.3 Pyhiinvaellus

Keskiajalla pyhimyskultilla oli keskeinen osa sen aikaisesta kulttuurista (Kostiainen ym. 2004, 28). Pyhiinvaellukselle pystyivät lähtemään niin köyhät kuin rikkaat, koska kirkko suojeli heitä vaelluksellaan. Pyhiinvaeltajat pukeutuivat tietyllä tavalla, jolloin heidät tunnistettiin mui-

den matkalaisten joukosta ja asulla he saivat myös etuuksia majoituksen ja ruoan suhteen matkan varrella sijaitsevista luostareista tai kirkon majataloista. (Heinonen 2001.) Heinosen (2001) mukaan pyhiinvaellusasuun kuuluivat viitta, lierihattu, sauva, pyhiinvaeltajan laukku, mutta Kostiainen ym. (2004, 31) lisää asuun kuuluneen myös erilaisia pyhiinvaellusmerkkejä ja -symboleja, jotka viittasivat matkan määränpäähän.

Pyhiinvaelluksille lähdön motiiveja olivat syntien sovittaminen sekä pääsy pyhien reliikkien läheisyyteen, joilla uskottiin olevan parantavia sekä suojaavia voimia. Pyhiinvaelluksen kohteita oli lähellä sekä kaukana, ja pyhien reliikkien luokse matkattiin usein kävellen. Suosituimpia kohteita olivat Rooma, Jerusalem sekä Santiago de Compostela, jonne ehkä kuuluisin keskiaikainen pohjoismaalainen nainen, Pyhä Birgitta, suuntasi ensimmäisen pyhiinvaelluksensa vuosina 1341 – 1342. Pyhiinvaelluspaikassa saatettiin viipyä useita päiviä ja jopa viikkoja suorittaen erilaisia riittejä, kuten rukouksien lukemista, messuille osallistumista sekä hengellisten laulujen laulamista. Pyhiinvaelluksen kohokohta oli reliikin koskettaminen tai sen välittömässä läheisyydessä oleskelu. (Heinonen 2001.)

Usein pyhiinvaeltajat kulkivat pitkät pyhiinvaellusreitit pienissä ryhmissä, jos samalta seudulta sattui lähtemään samaan aikaan muitakin pyhiinvaellukselle. Tällöin kanssakäyminen muiden pyhiinvaeltajien kanssa muodostui tärkeäksi. Ihmiset auttoivat ja tukivat toisiaan matkan aikana. Pyhiinvaelluksilla erilaiset ihmiset eripuolilta Eurooppaa saattoivat tavata pyhiinvaelluskohteissa vaihtaen ajatuksiaan ja ideoitaan puolin ja toisin. Esimerkiksi keskiaikaiset suomalaiset pyhiinvaeltajat näkivät ja kokivat monenlaisia asioita, jotka olisivat muuten jääneet kokematta. (Selin 2014.)

4.4 Grand tour

Grand tour -matkat yleistyivät 1600-luvulla Englannissa, kun englantilaisen yläluokan väki, erityisesti nuoret miehet, halusivat laajentaa maailmantietämystään suuntaamalla matkojaan Euroopan pääkaupunkeihin tutorinsa kanssa. Ensisijaisesti opintomatkat suunnattiin Pariisiin, Roomaan ja Venetsiaan, koska niitä pidettiin suurina kulttuurin keskuksina. Matkat kestivät tavallisesti kahdesta neljään vuotta. Tuona aikana matkaja oppi uutta kieltä ja maantiedettä sekä tutustui arkkitehtuuriin sekä kulttuuriin. (Rosenberg 2014.)

Grand tour -käsite ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1670 julkaistussa Richard Lasselsin kirjassa *Voyage to Italy*, joka on yksi ensimmäisiä kirjallisia matkaoppaita. Matkaopaskirjojen myötä matkailuteollisuus alkoi kehittyä ja tiedonjanoiset englantilaisylimystön nuoret hankkivat niitä oppaikseen Grand tour -matkoilleen. (Rosenberg 2014.) Grand tour -matkailu ei rajoittunut vain Englantiin, vaan sitä esiintyi muuallakin länsimaissa. Sivistyvässä Euroopassa oppiminen, ajattelu ja järkiperäisyys olivat aatteellisuuden valtavirtaa ja niissä pyrittiin kehittämään matkaamalla suuriin kulttuurikeskuksiin. (Kostiainen ym. 2004, 50.)

4.5 Benchmarking

Hankkeiden opintomatkoille osallistuvat henkilöt kuuluvat yleensä kohderyhmään, jolle hanke on suunnattu. Kohderyhmä koostuu monista eritaustaisista henkilöistä, esimerkiksi PK -yrittäjistä tai kyläaktiiveista, joilla on kuitenkin samanlainen kiinnostus hankkeen kehittämistyön alaa, kuten matkailu, maatalous tai teollisuus, kohtaan. Hankkeen järjestämiä opintomatkoja voidaan verrata yleisesti yritysten ja organisaatioiden käyttämään vertailuoppimismenetelmään, benchmarkingiin.

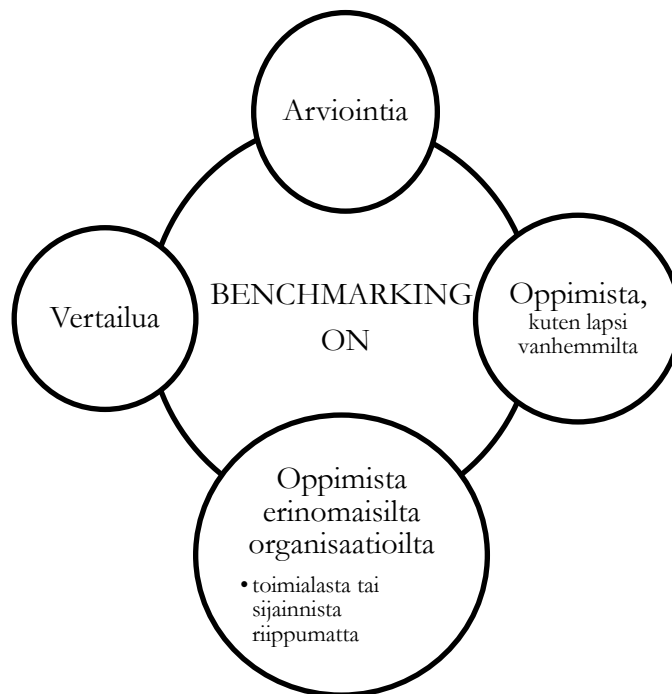
Benchmarking on systemaattinen menetelmä, jolla tähdätään tiedon keruuseen, vertailuun ja eritoten oman toiminnan parantamiseen hyväksi havaittujen esimerkkien avulla. Benchmarkingilla haetaan parhaita käytäntöjä ja toimintatapoja tutustumalla toisen yrityksen tai organisaation toimintoihin. Benchmarking on toimialoista riippumatonta vertailua, jonka lähtökohdina toimii vuorovaikutteinen oppimismenetelmä. Benchmarkingin tavoitteena ei ole kopioida tai jäljitellä täydellisesti toisen organisaation toimintaa, vaan sen selkein tavoite on hyödyntää toisen onnistumista oman suorituskyvyn parantamisessa (Kuvio 3). (Hotanen, Laine & Pietiläinen 2001, 6 – 8.)

On olemassa erilaisia benchmarkingtapoja, joista yleisimmät ovat tunnuslukuvertailu, prosessibenchmarking, kilpailijabenchmarking, kahdenvälinen benchmarking, ryhmäbenchmarking ja kumppanuusbenchmarking (Hotanen ym. 2001, 8). Näistä tavoista kahta voidaan verrannollisesti kutsua opintomatkoiksi niiden luonteiden ja oppimismenetelmien vuoksi.

Kahdenvälinen benchmarking on toimintamalli, jossa kaksi organisaatiota pyrkii vuorovaikutteiseen oppimiseen vertaamalla prosessejaan ja niiden suoritustapoja (Hotanen ym. 2001, 9). Näin myös Matkailusta nostetta -hankkeen yksi tavoite opintomatkan Ruotsin keskipis-

tealueelle oli lähteä tutustumaan ja saamaan vaikutteita matkailutoiminnan kehittämiseen Ruotsin keskipistealueen matkailutoimijoilta.

Ryhmäbenchmarking on prosessien vertailua yhdessä toimijajoukon kesken ja tulosten peilaamista esikuvaorganisaatioon. Toimijat käyvät ensin läpi omat liike- tai yhdistystoiminnan prosessit henkilökohtaisesti ja sen jälkeen vertaavat sitä vertailukohteen toimintojen kanssa. (Hotanen ym. 2001, 9.) Näin myös tapahtui Ruotsin opintomatalla. Osallistujat vertailivat omia toimintatapoja, keräsivät niistä ideaalitoimintamallin ja vertasivat sitä esikuvaorganisaatioon, tässä tapauksessa Naturum Ånge & Turistsbyrån (luontokeskus ja matkailuinfo) toimintaan.

Kuvio 3. Benchmarking on oppimis- ja kehittämismenetelmä (Hotanen, Laine & Pietiläinen 2001, 7)

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen empiirinen osuus päätettiin toteuttaa haastattelemalla neljää hanketyöskentelystä kokemusta omaavaa henkilöä. Haastatteluja saatiin kuitenkin suoritettua viisi, mikä antoi tutkimukselle lisää materiaalia sekä luotettavuutta. Haastateltavien iät jakaantuivat 35 – 53-vuoden ikään ja haastateltavista neljä viidestä oli naisia.

5.1 Haastateltavat

Ensimmäisessä teemahaastattelun osiossa kartoitettiin haastateltavien taustoja sekä kahta demografista indikaattoria. Neljä viidestä haastateltavista oli naisia, joiden ikähaarukka jakaantui 35 – 53-vuoden ikään ja mieshaastateltava oli 49-vuotias. Koulutustaustoiltaan kaksi oli suorittanut ylemmän ammattikorkeakoulun tutkinnon tutkintonimikkeellä agrologi. Kaksi haastateltavista oli suorittanut maisterin tutkinnot ja yksi 2. asteen erikoisammattitutkinnon.

Ajallisesti hanketyöskentelykokemukset jakaantuivat laajasti. Yksi haastateltavista oli työskennellyt hankkeissa jo vuodesta 1996, kun taas toinen oli työskennellyt projektipäällikkönä viimeiset neljä vuotta. Kaikkia haastateltavia yhdistäviä tekijöitä hanketyöskentelyyn olivat työn antama mahdollisuus toteuttaa itseään, työn monipuolisuus, haastavuus sekä vastuu hankkeen toteutuksesta aloituksesta loppuun. Haastateltavilla oli myös kokemusta opintomatkan järjestämisestä ja toteuttamisesta hankkeissaan.

5.2 Mikä on opintomatka?

Toisessa teemahaastattelun osiossa avattiin opintomatka-käsitettä ja koottiin vastauksia kysymyksiin, mikä ja miten. Haastateltavien havaittiin vastaavan lähes yhdenmukaisesti opintomatka-käsitteen määrittelyyn. Opintomatka määriteltiin olevan matka, jolle lähdetään oppimaan jotain uutta oman toiminnan kehittämiseksi. Osallistuja saattaa olla yksityishenkilö, yhdistystoimija, kyläaktiivi, yrittäjä tai jokin muu toimihenkilö. Tyypillistä opintomatkalle on, että sinne lähdetään ryhmänä, jonka jäsenillä on samat kiinnostuksen kohteet opintomatkan tarjontaa kohtaan, eli johonkin ryhmää koskettavaan aiheeseen. Opintomatkoille osallistu-

taan myös verkostoitumisen ja kontaktien luomisen vuoksi. Opintomatalle osallistujat verkostoituvat niin keskenään kuin opintomatkan kohteen toimijoiden kanssa, ja ideaali tavoite on yhteistyön ja tiedonjaon jakamisen jatkuminen tulevaisuudessa. Eräs haastateltava kuvaili opintomatkan seuraavanlaisesti, jossa opintomatkan määritelmä kiteytyy helposti omaksuttavaan muotoon:

Tavoitteena on oppia jotain uutta, saada uusia ajatuksia ja ideoita ja ”myllätä” omia näkemyksiä asioista. Usein nähdään, koetaan, kuullaan, haistellaan, maistellaan opintomatkan kohdetta, eli tehdään tutustumiskäyntejä yrityksiin, tavataan ihmisiä ja ihan vain katsellaan ja annetaan kokemusten vaikuttaa tuntemuksiimme.

Kahdelta haastateltavalta kysyttiin mielipidettä opintomatkan ja benchmarkingin samankaltaisuudesta keskenään. Vastaukset olivat yhteneväiset, joissa todettiin opintomatkaa voivan verrata benchmarkingiin. Kumpikin tutustumismuoto on puolin ja toisin vertailuoppimista eikä missään muodossa yksipuolista oppimista. Toinen haastateltavista tähdensi, että tutustuva ryhmä vie myös mukanaan vastaanottavalle osapuolelle omaa osaamista ja vaikutteita.

(- -) seähän on puolin ja toisin vertailuoppimista ja nimenomaan musta tuo on hyvä pointti tuo että meidän, jotka nyt aatellaan että täältä lähetään nyt vaikka opintomatkalle jonnekin, niin seähän ei missään nimessä ole yksipuolista ett kyl me sinne viijään myös sitä meidän omaa osaamista ja vaikutteita vastaanottavalle osapuolelle.

5.2.1 Ajankohdan, keston ja hinnan merkitys opintomatkan järjestäjälle

Seuraavaksi käsiteltiin opintomatkan nk. kovia faktoreita, eli aikaa, rahaa ja osallistujia koskevia tekijöitä. Faktorit jaettiin kahteen osaan, järjestäjään sekä osallistujaan vaikuttaviin tekijöihin, jotka olivat opintomatkan ajankohta, kesto ja hinta.

Ajankohdasta kysyttiin lähinnä vuodenaikaa, jolloin opintomatka kannattaisi toteuttaa. Ajankohdasta tulisi keskustella hankkeen kohderyhmän kanssa. Ajankohdalla koettiin olevan suuri merkitys varsinkin silloin, jos opintomatka on kohdennettu luonnonvara- tai matkailu-alalla työskenteleville henkilöille. Luonnonvara- ja matkailu-alalla on omat sesonkivuodenaijansa, jolloin esimerkiksi alan yrittäjän voi olla vaikeaa tai lähes mahdotonta irtaantua työstään. Opintomatkaa järjestäessä järjestäjän täytyykin olla tietoinen näistä sesongeista ja pyrkiä

suunnittelemaan opintomatkan ajankohta siten, että mahdollisimman moni oman hankkeen kohderyhmän henkilöistä pystyisi osallistumaan opintomatkalle ilman suurempia henkilökohtaisia järjestelyitä. Hankkeen elinkaaren kannalta opintomatkan ajankohta vaatii myös suunnittelua.

Yhden vuoden kestoisessa hankkeessa opintomatka olisi hyvä järjestää hankkeen puolivälin tienoilla tai vähän sen jälkeen. Tuohon ajankohtaan mennessä hankkeelle on ehditty kartoittaa tilannetta, tunnetaan hankkeen kohderyhmä paremmin ja näin ollen pystytään markkinoimaan opintomatkaa täsmennetyksi. Tällöin myös opintomatkan päätyttyä opintomatkan tuloksia ehditään vielä käsittelemään ja ajamaan eteenpäin ennen kuin hanke päättyy.

Kesto ei ole järjestäjälle merkittävä seikka sillä järjestelyissä on matkan kestosta riippumatta kiinteitä työtehtäviä kuten kohteiden valinta, tarjousten kilpailuttaminen ynnä muuta. Toimenpiteet täytyy joka tapauksessa tehdä. Pidempi matka ei vaadi tavallista enempää järjestelyitä.

Opintomatkan kestolle ei voitu määritellä järjestäjälle merkittävää pituutta. Opintomatkan keston koettiin olevan enemmänkin osallistujalle merkittävämpi tekijä, jolloin opintomatkan suunnittelu vaiheessa olisi hyvä ottaa huomioon hankkeen kohderyhmän toivomukset.

Kahden haastateltavan mukaan hankkeen opintomatkan hinnan täytyy pysyä opintomatkalle asetetussa budjetissa. Edullisimpien vaihtoehtojen etsiminen ja kilpailuttaminen keskenään kuuluu opintomatkan suunnittelutyöhön ja kilpailuttamisesta saadut selonteot lähetetään myös hankkeen rahoittajalle arvioitavaksi ennen opintomatkaa. Kilpailuttamisen kohteena ovat yleensä majoitus-, kuljetus- sekä ravitsemuspalvelut opintomatkan aikana.

Reissut on aina pystytty rakentamaan hankkeen budjettiin, koska aina kun hankesuunnitelmiin tehtiin resurssit matkalle, niin niihin varataan yleensä riittävästi.

5.2.2 Ajankohdan, keston ja hinnan merkitys opintomatkalle osallistuvalla

Haastateltavien mielestä opintomatkan ajankohdalla koettiin olevan suuri merkitys osallistujille. Sen täytyi olla hankkeen kohderyhmälle kaikin puoli sopiva, jolloin suurin osa kohde-

ryhmän henkilöistä pääsisi osallistumaan opintomatalle. Sesonkivuodenaikoja tuli välttää ja ajankohdasta oli hyvä keskustella kohderyhmän kanssa.

Kotimaassa järjestettävän opintomatkan kestoksi todettiin yksi tai kaksi päivää, jolloin opintomatkan ohjelman saa pidettyä tiiviinä ja hyvin aikataulutettuna. Ulkomaille suuntautuvan opintomatkan sopivaksi kestoksi todettiin lähes yhteneväisesti neljästä viiteen päivää, joista itse opintomatkan kohteessa vietettiin kaksi tai kolme päivää. Jos opintomatkan kesto venyy yli viikkoa pidemmäksi, osallistujilla saattaa olla vaikeuksia irtautua töistään ja tehtävistään niin pitkäksi aikaa ja näin ollen opintomatalle ei saada osallistujia. Pitkä kesto myös saattaa lisätä kustannuksia.

No kestoban yleensä lisää niitä kustannuksia, jotka voivat tulla tietyillä yrittäjillä vastaan että matkasta tulee liian kallis ja sit toisaalta sekin että minkälainen on se oma yritystoiminta, että onko siitä mahdollista ottaa useamman päivän vapaita.

Hinnan merkitys osallistujalle antoi monenlaisia vastauksia ja yhteneväistä linjaa oli vaikea hahmottaa. Kolme haastateltavista pystyi antamaan karkeat euromääräiset summat opintomatoille, jolloin opintomatkan keskihinnaksi saatiin 600 euroa. Hankkeissa on yleensä tultu osallistujaa vastaan maksamalla noin puolet kustannuksista, jolloin osallistujalle on jäänyt puolet omakustanteeksi. Tosin yksi haastateltavista totesi, ettei hinnalla ole merkitystä silloin, jos opintomatkan sisältö ja tarjonta vastaavat osallistujien tarpeita.

Ja tuota hinta, joo, totta kai sekin vaikuttaa, mutta voisi ehkä väittää että se ei ole se määräävin tekijä. Koska se on kuitenkin se että mitä sää sillä hinnalla saat, että eli siinä tulee sen opintomatkan sisältöön ja suunnitteluun, mitä se rahoilleen saa vastinetta.

5.2.3 Opintomatkan tarve ja idea

Kolme haastateltavista totesi, että opintomatkan tarvetta kartoitetaan usein jo hankesuunnitelmavaiheessa. Tässä vaiheessa tulisi olla selvää, tarvitseeko hanke opintomatkan vai ei. Kaikki haastateltavista oli sitä mieltä, ettei joka ikinen hanke tarvitse välttämättä opintomatkaa. Yksi haastateltavista tähdensi opintomatkan tärkeyttä varsinkin KV-hankkeissa.

Ei välttämättä. Se on ihan hankkeen luonteesta riippuva asia mutta minun mielestä silloin, kun ollaan matkailubankeissa tai KV-bankeissa, niin kyllä, silloin minusta opintomatkat ovat tärkeitä.

Hankesuunnitelmavaiheessa mietitään, olisiko suunnitellulla hankkeella tarvetta opintomatkaa ja millaista lisä-arvoa se mahdollisesti antaisi hankkeen kohderyhmälle sekä kehittämisalueelle. Joskus opintomatkan tarpeellisuus saattaa tulla suoraan myös hanketta organisoivalta taholta, kuten tässä tapauksessa useiden haastateltavien työnantajalta Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymältä. Silloin opintomatka suunnitellaan ja budjetoidaan suoraan hankesuunnitelmaan ja tullaan toteuttamaan hankkeen elinkaaren aikana.

Joskus hankesuunnitelmaan suunnitellaan ja budjetoidaan opintomatka tietämättä sitä, tullaanko opintomatkaa järjestämään hankkeen elinkaaren aikana. Tällöin hankkeen projektipäällikkö tekee hankkeen aikana esitutkimusta hankkeen kohderyhmältä ja kysyy heiltä opintomatkan tarvetta ja ideoita tutustumiskohteista. Usein tällainen menetelmä opintomatkan ideoinnissa on menestyksellistä ja kohderyhmän jäsenet pääsevät lähes itse ideoimalleen opintomatalle.

Ideat saattavat tulla esimerkiksi seminaareilta, joissa asiakkaat ovat käyneet, ja he sitten tuovat idean hankkeelle.

Haastatteluissa nousi esille myös opintomatkojen väärinkäytöt. Tyypillinen opintomatkan väärinkäytönmalli on kirjoittaa esimerkiksi noin vuoden kestävään hankkeeseen naurettavan suuri opintomatkan budjetti ulkomaille suuntautuvaan opintomatkaan. Jostain syystä tällaiset virheet pääsevät joskus rahoittajan tarkistuksen ohi. Motiivina tällaiselle julkisten varojen väärinkäytölle saattavat olla hankkeen projektipäällikön ammattitaidottomuus, vastuun kiertäminen sekä epäselvyydet hankkeen kehittämistyön tavoitteista.

En oo läheskään jokaisessa hankkeessa opintomatkoja järjestänyt, ja tuota, tuo on musta tärkeä pointti huomioida että minkä tyyppisessä hankkeessa sitä tarvitaan. Että kuinka monesti siihen hankkeeseen kirjoitetaan se opintomatka vaan sen takia, että sinne saabaan se yksi ulkomatka.

Hankkeissa tehdään yllättävän vähän esikyselyitä tai tutkimuksia opintomatkojen tarpeellisuudesta. Tällä kysymyksellä tarkoitettiin hankkeiden alkuvaiheeseen ajoitettua kyselyä kohderyhmän mielipiteistä. Kaikki haastateltavista kokivat, että tällaisten kyselyiden järjestämi-

nen olisi hyödyllistä, mutta valitettavan usein hankkeiden resurssit eivät riitä sellaiseen, koska yleensä hanke on yhden henkilön vastuulla.

5.2.4 Opintomatkojen kohteiden määräytyminen

Opintomatoilla tutustuttavien kohteiden määräytymiseen todettiin vaikuttavan voimakkaasti hankkeen kohderyhmältä saadut ideat ja toiveet. Yksi haastateltavista totesi kohteiden tulla olla sellaisia, että niihin menemiseen on syy, joka löytyy toiminta-alueen historiasta, kulttuurista tai ihmisistä. Kun kohderyhmän ideoita on kerätty ja kartoitettu, kohteet eivät ole suoraan projektipäällikön päätettävissä, vaan siihen vaikuttaa kohderyhmän lisäksi hankkeen ohjausryhmän mielipiteet. Jos jokin kohderyhmältä saatu idea jätetään projektipäällikön toimesta täysin huomioimatta tai jätetään pois perustelematta siihen syitä, se saattaa herättää närkästymistä kohderyhmän jäsenissä, aiheuttaa tärkeiden sidoshenkilöiden poisjäännin opintomatkalta ja myös projektipäällikön luotettavuuden alentumisen kehittämistyön edistämässä kehittämisaueellaan.

Pääsääntöisesti hankkeen kehittämistyön tavoitteet määrittävät sen, kohdistuuko opintomatkakotimaahan vai ulkomaille, mutta yksi haastateltavista totesi, etteivät ulkomaat saisi olla opintomatkan päätarkoitus, koska hänen mielestä kotimaastakin löytyy hyviä vertailualueita monille ulkomaisten tutustumiskohteille.

Loppujen lopuksi me tiijetään hirveen vähäsen vaikka mitä naapurimaakunnassa on tehty.

5.2.5 Opintomatkalle osallistujat

Ensisijaisesti opintomatoille yritetään saada mahdollisimman monta oman hankkeen kohderyhmän jäsentä, jotka ovat hankkeen kehittämisalan ammattilaisia, aktiiveja sekä yrittäjiä. Tällöin opintomatkan markkinointi tapahtuu henkilökohtaisesti ja projektipäälliköt käyttävät mielellään markkinointikanavina joko henkilökohtaisia sähköpostiosoitteita ja puheluita.

Elikkä pyrkimys on ollut tehdä se niin päin, että kaikissa tapauksissa mitä ite järjestän, on saada se ydinporukka siihen ensin vaikka hiljaisella tiedottamisella. (- -) sen jälkeen lehti ilmoit-

telulla ja mainostamisella koitetaan mahdollistaa muille kiinnostuneille mahdollisuutta osallistua matkalle.

Kohderyhmän jäseniä aletaan herätellä järjestettävästä opintomatuesta hyvissä ajoin, jotta esiin nousevat esteet, kuten opintomatkan huono ajankohta, voitaisiin muokata sopivaksi suurimmalle osalle mahdollisista osallistujista. Kun opintomatulle on saatu osallistujia kohderyhmästä, mutta osallistujamäärä on jäänyt vajaaksi, aloitetaan avoin markkinointi lehti-ilmoituksilla sekä mainoksilla, joilla yritetään herättää myös muiden opintomatkan teemasta kiinnostuneiden henkilöiden huomio.

Opintomatulle osallistujan motivaatioon ja kiinnostumiseen vaikuttavat tekijät opintomatkaa kohtaan saattavat olla usein moninaiset, ja niitä on haastavaa arvioida tai mitata ennen opintomatkaa. Yksi haastateltavista totesi motivaatioon vaikuttavan yksistään joko opintomatkan kohde tai siellä tavattavat ihmiset. Ihmiset kokevat yksilöllisesti opintomatulla kohdattavat asiat. Kun osallistuja on itse päässyt vaikuttamaan opintomatkan suunnitteluun esimerkiksi kohteiden valinnassa, se motivoi ja herättää kiinnostusta osallistumaan opintomatulle. Omakustanteen maksaminen on myös yhdenlainen motivaatiomittari, joka ilmaisee osallistujan kiinnostusta opintomatkaa kohtaan. Kaksi haastateltavista sanoi oikeanlaisen markkinoinnin olevan ensisijaisen tärkeää oikeanlaisen motivaation luomiseksi. Jos markkinointi ei anna oikeanlaista kuvaa opintomatkan sisällöstä tai tarkoituksesta, joku osallistujista saattaa pettyä huomattaessaan, ettei kyseessä olekaan nk. hupimatka. Pahimmassa tapauksessa hänen turhautunut käyttäytyminen saattaa olla haitallista koko opintomatulle.

Tiedonhaku on merkittävässä osassa. Yleisesti opintomatulle osallistujat odottavat saavansa jotain hyötyä omille liike-, yhdistys- tai harrastustoimilleen. Osallistujat pyrkivät verkostoitumaan niin toistensa kuin kohteessa tavattavien toimijoiden kanssa ja solmimaan yhteistyötä. Yksi haastateltavista tarkensi, että osallistuja saa osallistua myös sellaiselle opintomatulle, joka ei välttämättä osu hänen omalle toimialalleen, mutta silti hän saa sieltä jotain uutta mukaansa omiin toimintoihinsa. Osallistujat odottavat myös, että opintomatkan perusasiat, eli kuljetus, majoitus, matkaohjelma ja ruokailut sujuvat ongelmitta, mutta yleensä osallistujat lähtevät opintomatulle avoimin mielin ja ottavat vastaan sen, mitä matkan aikana ilmenee.

5.3 Opintomatkan hyödyt

Niitä järjestetään juuri sen takia, että siltä matkalta halutaan jotain oppia. Halutaan tuoda jotain mukana, jossei ole aineellista niin sitten muuta tietoa, jota voi sitten täällä omassa maassa käyttää hyödyksi. Saada sieltä uusia ideoita tai verkostoitua uusien yhteistyökumppaneiden kanssa. Saada toimintamalleja.

5.3.1 Hankkeen hyödyt

Miksi ja miten kysymysten kautta kysyttiin hyötyjä opintomatkan järjestämisestä hankkeissa. Opintomatkoille asetetaan joissain tapauksissa mahdollisia hyötyjä hankkeen kehittämistyössä jo hankesuunnitelmavaiheessa, jolloin ne ovat arvioita uusista ideoista, ajatuksista ja luoduista yhteistyösuhteista. Opintomatkan hyödyt saadaan parhaiten esille vasta silloin kun opintomatka on juuri toiminnassa tai sen jälkeen. Yksi haastateltavista totesi hankkeen saavan opintomatka-ajan välittömän hyödyn, kun opintomatka-ajalla osallistujat saavat jotain uutta tietoa tai menetelmiä omille toimilleen matkan aikana. Tällöin hanke on tehnyt välitöntä kehittämistyötä opintomatkan aikana ja saa sitä kautta hyödyn.

Kyllä se suora odotus on, varsinkin näissä yrittäjille suunnatuissa opintomatoissa, että yrittäjä saa sieltä mukaansa jotain omaa liiketoimintaansa kehittävää, jolloin hanke on omalta osaltaan edistänyt jo kehittämistä ja saanut hyödyn.

Opintomatkan koettiin olevan jo itsessään hyöty hankkeelle, sillä se syventää hankkeen etenemistä. Joissain tapauksissa opintomatka saattaa olla tapa ansaita rahaa osallistujien omakustanneosuuksilla, jolloin opintomatalla on tärkeä vaikutus hankkeen budjettiin ja talouteen. Tulevaisuudessa opintomatkan hyötyjen katsotaan olevan erilaiset onnistuneet yhteistyömallit ja verkostoitumiset hankkeen kohderyhmän jäsenien eduksi.

5.3.2 Projektipäällikön hyödyt

Hankkeen projektipäällikkö hyötyy myös itse opintomatkan järjestämisestä ja siihen kuuluvista toimista. Opintomatkoilta koettiin saavan paljon kontakteja, joita on voinut jatkossa

hyödyttää projektipäällikön tehtävissä. Myös oman näkemyksen avartaminen, tiedon hankkiminen ja sen jakaminen omalla alueella on ollut palkitsevaa. Opintomatkoilla ollaan myös tiiviisti osallistujien kanssa, mikä osaltaan auttaa tutustumaan paremmin hankkeen kohderyhmän jäseniin. Opintomatkat antavat myös ”lisämaustetta” hanketyöskentelyyn, vaikka samalla se tuo lisää työtä ja vastuuta projektipäällikölle. Kaksi haastateltavista totesi projektipäälliköinä saavansa tyytyväisen mielen ja lisää motivaatiota jatkaa työssään opintomatkan onnistuttua.

Jos matka on kaikin puolin onnistunut, niin silloin projektipäällikkökin on onnellinen.

5.3.3 Hyötyjen käyttäminen

Opintomatkoista saadut hyödyt osoitetaan suoraan hankkeen kohderyhmän jäsenille. Usein opintomatkoilla avautuu uusia ajatuksia ja ideoita jatkotoimenpiteille, kuten jatkohankkeille. Opintomatkan päätyttyä matkan anti täytyy analysoida, jotta siitä saadut hyödyt saataisiin pian käytäntöön ja tietoa voitaisiin levittää omalle toiminta-alueelle reaaliajassa.

Opintomatka myös raportoidaan ja tällä tavoin tiedot ja kokemukset jäävät kaikkien luettavaksi mukaan lukien muut projektipäälliköt. Näin he voivat omalta osaltaan taas jakaa tietoja ja käytäntöjä omassa työssään.

5.3.4 Onnistuneen ja epäonnistuneen opintomatkan piirteet

Kaksi haastateltavista mainitsi onnistuneen opintomatkan tärkeimmiksi piirteiksi hyvän suunnittelun, aikataulutuksen sekä pitävän budjetin. Onnistuneen opintomatkan piirteitä ovat myös selkeä tavoite ja sen saavuttaminen ja se, että matkalle ovat osallistuneet juuri oikeat kohderyhmän ydinhenkilöt. Matkan aikana opitut uudet asiat otetaan paikallisesti käyttöön ja niitä levitetään muuallekin kuin toiminta-alueelle. Luodut yhteistyö- ja kontaktiverkostot jatkavat toimintaa sekä ideoiden ja kehittämistyön jatkokehitys edistää positiivisesti elinkeinoelämänä kehitystä hankkeen toiminta-alueella.

Yksi haastateltavista lähestyi asiaa monitahoisemmin. Hänen mielestään opintomatka voi olla samalla onnistunut ja epäonnistunut:

Joiltain osin se voi olla onnistunut ja tavoitteiden mukainen ja toisilta puolin epäonnistunut. Esim. käytännön järjestelyissä voi olla tapahtunut epäonnistumisia ja silti tavoitteiden kannalta matka on voinut olla onnistunut. Joskus taas voi olla, että matka on kaikin puolin onnistunut toteutuksen ja ohjelman subteen, mutta osa osallistujista ei ole olleet ihan oikeata kohderyhmää.

”Vääränlaisen” osallistujan todettiin olevan hupimatkailija, joka on lähtenyt hakemaan opintomatkalta vain viihdettä ja näin ollen käytöksellään saattaa pilata koko opintomatkan. Epäonnistuneen opintomatkan piirteet ovat haastateltavien mielestä ristiriidoissa onnistuneen opintomatkan piirteiden kesken, mutta joskus epäonnistuminen saattaa johtua hyvinkin päivittäisistä asioista. Yksi haastateltavista kertoi kohdanneensa KV-opintomatoillaan kulttuurien välisiä eriävyyksiä, joihin ei ollut osannut varautua kunnolla tai perusasioissa majoitustilojen huonoon yleiskuntoon ja siitä seuranneeseen majoitusongelmaan.

5.4 Projektipäälliköiden henkilökohtaiset tuntemukset

Viimeisessä temahaastattelun osiossa kysyttiin haastateltavien henkilökohtaisia kokemuksia ja tuntemuksia opintomatoilta, joihin he olivat osallistuneet osallistujan roolissa, ei järjestäjänä.

5.4.1 Onnistuneet ja epäonnistuneet opintomatkat

Henkilökohtaisesti koetut onnistuneen opintomatkan piirteet tulivat haastatteluissa varsin monipuolisesti esille. Kaksi haastateltavaa sanoi onnistuneen opintomatkan piirteitä olevan hyvä ilmapiiri osallistujajoukossa, se on tullut hyvin toimeen keskenään ja ryhmän kesken tapahtuu verkostoitumista. Hyvän ja pitävän aikataulun tärkeyttä korostettiin ja sitä, ettei aikatauluissa satu mitään ikäviä yllätyksiä. Aikataulun täytyy myös olla sopivan tiivis.

Hyvällä opintomatkalla on hyvä fiilis ja henki ja osallistajat tulevat keskenään toimeen.

Opintomatkan suunnitteluun on käytettävä aikaa, jotta se etenee loogisesti kohteissa ja matkan päätyttyä siitä jää jokin jälkivire elämään. Hyvänä esimerkkinä jälkivireen jatkumisesta ovat sosiaalisessa mediassa olevat keskusteluryhmät, joissa keskustelevat osallistujajoukon jäsenet sekä projektipäälliköt opintomatkan tapahtumista ja sieltä saaduista ideoista. Onnis-

tunut opintomatka myös tavoittaa henkilön asettamat tavoitteet, jolloin hän saa siitä hyötyä ja lisäarvoa omille toimilleen. Yksi haastateltavista tiivistä onnistuneen opintomatkan yksinkertaisesti seuraavasti:

No varmaan yksi kriteeri on että kun matkalta tullaan niin voi sitten sanoa, että olipas hyvä reissu!

Kaksi haastateltavista myönsi olevansa onnekkaita, etteivät he olleet koskaan osallistuneet mielestään epäonnistuneelle opintomatkalle. Heidän mielestään epäonnistunut opintomatka täyttäisi kaikki vastakohtat onnistuneelle opintomatkalle tai sitten vain yksi asia epäonnistuisi pahasti ja pilaisi koko matkan. Yhden haastateltavan opintomatkaryhmään oli sattunut yksi huonosti käyttäytyvä henkilö, joka oli käyttäytymisellään heikentänyt opintomatkan kokonaislaatua. Joskus opintomatkan järjestäjän suunnittelu- ja järjestelytyöt eivät ole onnistuneet. Tällainen virhe saattaa olla esimerkiksi vastaanottavan osapuolen huono priiffaus, joka saattaa aiheuttaa kiusallisia tilanteita vierailukohteessa.

(- -) joskus oon törmännyt että se täällä päässä järjestävä tabo ei oo riittävästi priiffannu tarpeeksi hyvin vastaanottavaa taboa ett mikä porukka on tulossa ja siellä on sitten valmistaututtu tai ei valmistaututtu väärin tai ei ollenkaan.

5.4.2 Sattumuksia

Minua luultiin Dublinin lentokentällä vissiin joksikin katolliseksi papiksi.

Yksi haastateltavista kertoi saaneensa VIP-kohtelun Dublinin lentoaseman tarkastuksessa. Hänet oli kumarrellen ohjattu erilliselle tarkastuslinjalle, ja hän oli saanut nousta koneeseen ilman minkäänlaisia tavanomaisia tarkastuksia. Hän epäili kohtelun johtuvan hänen sen hetkisestä vaatetuksestaan tai henkilökunta vaan erehtyi pahemman kerran henkilöstä, mutta varma hän ei ollut siitäkään. Yksi haastateltavista kertoi, että ensimmäisellä opintomatkallaan Irlantiin kommelluksia oli sattunut vasemmanpuoleisen liikenteen vuoksi. Matkalla ei ollut tapahtunut onneksi mitään onnettomuuksia, vaan lähinnä ajokulttuuriin liittyviä kommelluksia.

Liikennöintiin liittyy myös toisenkin haastateltavan muistelmat. Hän oli onnistunut varmaan Skotlannin opintomatkalleen erityisen hyvän bussikuljettajan, joka oli toiminut samalla

oppaana. Kuljettaja oli noussut ennalta arvaamattomaan arvoon opintoretken onnistumisen kannalta, koska hän oli omannut valtavan informaatiomäärän liittyen niin paikallistuntemukseen ja historiallisiin rakennuksiin. Kuljettajan tietomäärä oli ollut valtava Skotlannin floorasta sekä faunastakin. Hänen mielestään ilman kyseistä kuljettajaa opintomatka olisi jäänyt tavoitteiltaan ja sisällöltään puoleen.

Sitä me ollaan muitten kans muisteltu voi että kun Suomessakin olisi tommosia Petereitä kaikki bussikuskit, niin lähtis matkalle pelkästään sen takia että kunlis kaikkee tollasta!

Yksi haastateltavista kertoi kokeneensa Kolarin kuntaan suuntautuneella opintomatalla jotain erityislaatuista niinkin arkisessa asiassa kuin tutustumiskohteessa tapahtuva henkilöesittely. Maatilamatkailupaikan yrittäjä oli ohjannut vierailijat ulos ja kävelyttänyt heidät pitkospuita pitkin keskelle Lapin hienointa erämaata. Pitkospuiden päässä oli ollut nuotiopaikka, jossa esittely oli suoritettu. Hän oli kokenut tällaisen menettelytavan hyvin miellyttäväksi ja huomannut sen keventävän ilmapiiriä niin paljon, että ihmiset olivat avautuneet tavallista enemmän ja kertoneet avoimesti taustoistaan toinen toiselleen. Tunnelma oli ollut täysin vastakohtainen viralliselle, kokoushuoneessa tapahtuvalle esittelylle. Yhdelle haastateltavista ei tullut mieleen mitään sattumuksia tai kommelluksia opintomatkoilta.

5.4.3 Onnistuneelta opintomatkalta henkilökohtaisesti saadut hyödyt

Katselmakannan muuttaminen kannattaa, koska silloin sitä kehitystä tapahtuu.

Haastateltavat kokivat saaneensa opintomatkoilta paljon uutta tietoa, uusia ajatuksia ja toimintamalleja sekä uusia kontakteja, joita on voinut hyödyntää muissa hanketoissa. Yksi haastateltavista totesi ihmisten olevan välillä ”putkinäköisiä”, joten asioista kannattaa välillä käydä katsomassa vähän toiselta kantilta. Yksi haastateltavista nosti esille myös uusien henkilökohtaisten ihmissuhteiden luomisen merkityksen, joka ei tässä tapauksessa liittynyt työelämään. Hänestä on mahtavaa tavata uusia ihmisiä, tutustua heidän kanssaan ja jatkaa yhteydenpitoa opintomatkan päätyttyä. Samalla tutustuessa uuteen henkilöön tutustuu myös hänen kulttuuriinsa ja näin ollen rikastuttaa omaa elämäänsä.

5.5 Tutkimustulosten analysointi

Tutkimustulokset analysoitiin klusteroimalla pelkistetyt ilmaisut ala- ja yläluokkiin. Tämän myötä muodostuivat pääluokat ja käsittemallit, eli piirteet, jotka tekevät opintomatkaista onnistuneet. Alla esitettävä taulukko kuvaa analysointiprosessia ja käsitteiden muodostumista (taulukko 4). Lisää keskeisiä piirteitä luvussa 6.4.

Taulukko 4. Analysointiprosessi.

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Käsittemalli/Piirre
<p><i>Opintomatkalle lähdetään jotain oppimaan, niinku sana sanookin.</i></p> <p><i>(- -) lähdetään ryhmänä tutustumaan jobonkin ryhmään kosketta-vaan aiheeseen.</i></p> <p><i>Opintomatka on tuota mun mielestä matka, jossa opitaan joitain uutta tai saadaan vinke-jä siihen omaan toimintaan.</i></p> <p><i>(- -) tarkoitus luoda subteita toisiin ihmisiin ja sitä kautta esim. edistää yhteistyön syntyä jne.</i></p>	<p>Matka, jolle lähdetään oppimaan jotain uutta oman toiminnan kehittämiseksi.</p> <p>Osallistujien samat kiinnostuksen kohteet</p> <p>Yhteistyön ja tiedonjaon jakamisen jatkuvuus tulevaisuudessa.</p> <p>Verkostoituminen ja kontaktit.</p>	<p>Yhdessä ryhmänä</p> <p>Samasta asiasta kiinnostuneet henkilöt.</p> <p>Oppia uusia toimintamalleja.</p> <p>Kontaktit ja verkostot.</p> <p>Yhteistyön jatkuvuus.</p> <p>Tiedon jakaminen.</p>	<p>Ryhmä</p> <p>Yhteinen kiinnostuksen kohde.</p> <p>Oman toiminnan kehittäminen.</p> <p>Yhteistyön kehittäminen.</p> <p>Jatkuvuus.</p> <p>Tiedonjako.</p>	<p>Tavoitteellisuus</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p>Tavoitteet</p>

6 ARVIOINTI

Tutkimuksen tulosten arvioinnissa ja niiden validiuden todentamisessa päädyttiin käyttämään Matkailusta nostetta -hankkeen esikyselymateriaalia vuodelta 2013, henkilökohtaisia kokemuksia sekä ulkomaan opintomatalle Ruotsin keskipistealueelle osallistuneiden henkilöiden antamia palautevastauksia 2014.

6.1 Ulkomaan opintomatka Ruotsin keskipistealueelle

Matkailusta nostetta -hankkeen vuosiraportista (Merikanto-Vuoti 2014, 8) käy ilmi, että hankkeen projektipäällikkö oli laatinut ja toteuttanut kesällä 2013 opintomatkan valmisteluvaiheessa esikyselyn, jolla hän pyrki kartoittamaan tietoja hankkeen kohderyhmän jäseniltä opintomatkan ajankohtaa, kestoja, hintaa sekä mielipiteitä kiinnostavista kohteista. Esikyselyä varten projektipäällikkö oli järjestänyt ideointitilaisuuksia Siikalatvalla Leskelän kylässä. Opintomatkan kohde, Ruotsin maantieteellinen keskipistealue Ljungandalen Ången kunnassa, oli entuudestaan päätetty ja siihen esikyselyyn vastanneet henkilöt eivät voineet vaikuttaa.

Esikyselyn vastaukset antoivat paljon suunnittelutyössä käytettävää informaatiota sekä varsin selkeät linjat kiinnostuksen kohteista. Vastauksien avulla pystyttiin päättämään opintomatkalle sopiva ajankohta ja kesto sekä tekemään arviointi mahdollisesta osallistujan omakustanteen suuruudesta. Vastauksista pystyttiin myös rajaamaan kiinnostavat tutustumiskohteet sekä se, minkä toimialan henkilöitä osallistujat saattaisivat olla kiinnostuneita tapaamaan. Esikyselyn analyysin jälkeen opintomatkan ohjelman sekä henkilötapaamisten ja tutustumiskohteiden suunnittelu- ja valmistelutyöt aloitettiin tammikuussa 2014. (Merikanto-Vuoti 2014, 13.)

Opintomatkan lähtökohtaisena ajatuksena oli lähteä tutustumaan ja saamaan vaikutteita sekä toimintaideoita oman matkailutoiminnan kehittämiseen Suomen keskipistealueella yhdessä seutukunnan aktiivisten matkailualan toimijoiden ja kyläaktiivien kanssa Ruotsin keskipistealueella sijaitsevaan Ljungandalenin matkailualueeseen. Yksi tärkeimmistä tavoitteista oli myös miettiä paikallisten matkailutoimijoiden kanssa yhteistyömahdollisuuksia Suomen ja Ruotsin keskipistealueiden kesken. (Merikanto-Vuoti 2014, 13.)

6.2 Opintomatka Ruotsin keskipistealueelle

Matkailusta nostetta -hanke valitsi ulkomaan opintomatkan kohteeksi Ljungandalenin muun muassa seuraavien syiden takia:

- Ljungandalenin alue on matkailullisesti toimiva yhtenäinen kokonaisuus, joka sijaitsee Ången kunnassa,
- alueella on oma, selkeä ja mieleenpainuva nimi, Ljungandalen, jota voi helposti käyttää markkinoinnissa,
- Ljungandalenin alueella sijaitsee Naturum Ånge & Turistbyrå, joka hallinnoi alueen markkinointia ja on organisoinut alueen matkailualan toimijat yhteistyöhön alueen matkailutoiminnan edesauttamiseksi,
- Ljungandalenissa on monimuotoinen kulttuurillinen ja historiallinen perintö, josta on osattu taidokkaasti hioa matkailutuotteita ja -palveluita sekä vetovoimatekijöitä ja
- lisäksi Ljungandalenin alueella sijaitsee Ruotsin maantieteellinen keskipiste, Flata-klocken, Munkbysjön kylässä 465 metriä merenpinnan yläpuolella. (Merikanto-Vuoti 2014, 2, 12.)

Opintomatka toteutettiin 30.7. – 3.8.2014. Matkalle osallistui kymmenen henkilöä mukaan luettuna Matkailusta nostetta -hankkeen projektipäällikkö Anniina Merikanto-Vuoti ja tämän opinnäytteen tekijä työharjoittelija Johanna Saari. Osallistujajoukko koostui Suomen keskipistealueen toimijoista, jotka ovat aktiivisesti mukana kylä- ja matkailutoiminnassa. Opintomatka olisi mahtunut enemmän osallistujia, mutta osa alustavasti kiinnostuneista henkilöistä ei pystynyt osallistumaan matkalle henkilökohtaisten aikataulujensa vuoksi.

6.3 Opintomatkan palaute

Opintomatka osallistuneilta kerättiin palaute matkan jälkeen. Palautekysely pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman pian matkan jälkeen, jotta Matkailusta nostetta -hankkeen projektipäällikkö pääsi nopeasti analysoimaan matkan hyötyjä niin hankkeen kuin osallistujienkin kannalta. Osallistujilta kysyttiin muun muassa odotuksia opintomatkaa kohtaan, ja kuinka

opintomatka vastasi tai ei vastannut odotuksiin. Osallistujia pyydettiin kertomaan mielipide tutustumiskohteista sekä tapaamisista ja kertomaan, miltä osin opintomatka oli onnistunut tai epäonnistunut. Lisäksi oli mahdollisuus antaa risuja tai ruusuja. Palautekysely suoritettiin sähköpostitse ja vastauksia saatiin kuusi kymmenestä. Vastauksiin lisättiin myös hankkeen projektipäällikön sekä työharjoittelijan mietteet ja ajatukset matkasta.

Opintomatalle osallistujat vaikuttivat palautteen perusteella varsin tyytyväisiltä. Opintomatka sai hyvää ja rakentavaa palautetta sekä myös kritiikkiä, jonka avulla opintomatkaa koskevat epäkohdat voidaan tulevaisuudessa eliminoida pois.

Osallistujien odotuksia opintomatalle:

Odotukseni opintomatalle olivat nähdä, millainen Ruotsin keskipiste on alueena, ja millaisia toimijoita alueella on. Odotin myös vierailuja kiinnostavissa kohteissa, joita ei esimerkiksi Suomessa ole.

Odotin, että pääsen monipuolisesti tutustumaan Keski-Ruotsin matkailutarjontaan ja maantieteellisen keskipisteen matkailulliseen hyödyntämiseen. Olin myös nähnyt osallistujalistan etukäteen ja odotin uusia tuttavuuksia ja verkostoja matkaryhmän sisällä.

Tutustua erilaisiin kohteisiin ja paikalliseen historiaan ja nykypäivään.

Vastauksia kysymykseen, kuinka opintomatka vastasi tai ei vastannut sille asetettuihin odotuksiin:

Vastasi oikein hyvin, alueella oli enemmän toimintaa kuin osasin odottaa. Varsinkin kun väestöpohja kohteessa oli myös melko pieni, joten aika lailla verrattavissa Siikalatvaan - monessa subteessa.

98%.

Opintomatka vastasi odotuksia hyvin, koska sisältö oli kattava, ja sen aikana sai hyvän kuvan alueesta ja toiminnasta.

Matka vastasi odotuksia, koska matkaohjelma oli monipuolinen ja kattava. Myös ryhmän sisäinen dynamiikka toimi hyvin ja ryhmä oli keskustelevalta ja rakentavasti kantaaottava.

Vastasi hyvin, matka oli hyvin järjestetty, tosi mukavaa oli ja näimme monia mielenkiintoisia kohteita.

Mielipiteitä tapaamisista ja tutustumiskohteista:

Mukavia, vastaanotto oli lämminhenkistä.

Kiintoisia ja inspiroivia.

Opintomatkan tutustumiskohteet oli valittu monipuolisesti, ja ainakin omia kiinnostuksen kohteita ne vastasivat hyvin. Myös tapaamiset olivat kiinnostavia, ja täydensivät opintomatkaa hyvin.

Mielenkiintoisia ja monilta osin sovellettavissa myös Suomen keskipestealueella. Hanke oli tavoittanut hyvin monia Ruotsin puolen yhdyshenkilöitä, mikä on erittäin hyvä asia mahdollisen jatko-yhteistyön kannalta.

Miltä osin opintomatka oli onnistunut tai epäonnistunut:

Onnistunutta oli matkaohjelma kaikkienensa, ainoa miinuspuoli oli menopäivän pitkä automatka.

Vierailukohteet mielenkiintoisia, ihmiset ystävällisiä. Ilmastoitu auto mahtava.

Päivät venyivät aika pitkiksi...

Kohteet ok. Ei epäonnistuneita valintoja tai sattumuksia.

Mielestäni matka onnistui oikein hyvin. Porukka oli mukavaa ja ebdimme paljon pienellä ryhmällä. (- -) Toivottavasti jonkinlainen keskusteluyhteys säilyy Ruotsin kontaktien kanssa.

Viimeisenä vastaajalle annettiin mahdollisuus vapaaseen sanaan koskien opintomatkaa:

Kiitokset järjestäjälle - matka oli elämys!

Ruusuja järjestelyistä, ja siitä, ettei tarvinnut itse huolehtia juuri mistään, kun oli vain oikeaan aikaan oikeassa paikassa.

Kiitos järjestämisen ideoinnista ja toteutuksesta.

6.4 Yhteenveto

Opintomatalla tarkoitetaan matkaa, jolle toimihenkilö lähtee yhdessä samasta asiasta kiinnostuneiden ihmisten kanssa ryhmänä oppimaan jonkin uuden toimintamallin oman toiminnan kehittämiseksi. Opintomatalle asetetaan *tavoitteita*, esimerkiksi uusien kontaktien ja verkostojen luominen sekä yhteistyön ja tiedonjaon jakamisen jatkuvuuden varmistaminen tulevaisuudessa.

Opintomatkan kovat faktorit koostuvat ajankohdasta, kestosta sekä hinnasta, joihin opintomatkan järjestäjä on kuullut mielipiteet hankkeen kohderyhmän jäseniltä. Opintomatkan hyvä ja tavoitteellinen *suunnittelu* on ensisijaisen tärkeä osa matkan järjestämistä. Tällöin opintomatkan ajankohta, kesto ja hinta saadaan muokattua mahdollisimman monelle kohderyhmän jäsenelle sopivaksi. Osallistujilla täytyy olla myös *motivaatio* opintomatkaa kohtaan, joka koostuu henkilöä kiinnostavista asioista, oikeanlaisesta markkinoinnista, tiedonhaun merkityksestä, hyötyjen tavoittelemisesta sekä kunnossa olevista perusasioista matkan aikana.

Opintomatoista saatava *hyöty* suunnataan ensisijaisesti hankkeen kohderyhmälle ja -alueelle, mutta myös hanke ja projektipäällikkö hyötyy opintomatoista. Hyödyt saadaan parhaiten esille silloin, kun opintomatka on juuri toiminnassa tai sen jälkeen. Opintomatka on itsessään hyöty hankkeelle, koska se syventää hankkeen etenemistä.

Osallistuneilta saadun palautteen ja tutkimuksessa saatujen vastauksien perusteella voidaan päätellä, että viime kesänä toteutettu opintomatka Ruotsin keskipistealueelle onnistui odotusten mukaisesti ja täytti sille annetut tavoitteet hyvin hankkeen kannalta. Tulos voidaan perustella vertaamalla Matkailusta nostetta -hankkeen projektipäällikön loppupäätelmiä sekä tutkimuksen tuloksia koskien onnistuneen opintomatkan piirteitä.

Opintomatalla hanke loi verkostoitumista ja kontakteja viemällä Suomen keskipistealueella toimivat aktiiviset kylä- ja matkailutoimijat Ruotsin keskipistealueelle tutustumaan siellä toimiviin aktiiveihin ja pyrki näin ollen luomaan yhteistyömalleja toimijoiden kesken jatkossa. Lisäksi kehittyi idea siitä, että tulevaisuudessa luotaisiin malli, jossa Suomen ja Ruotsin keskipistealueet voisivat ottaa toisistaan mallia, miettiä hyviä ja toimivia ratkaisuja ja kokeilla niitä omilla alueillaan (Merikanto-Vuoti 2014, 32).

7 POHDINTA

Ennen työharjoitteluni aloittamista tammikuussa 2014 kävimme työnantajani ja työharjoitteluohjaajani kanssa keskustelua mahdollisesta opinnäytetyönaiheesta. Tällöin ilmeni mahdollisuus tehdä toiminnallinen opinnäytetyö opintomatkan järjestämisestä Ruotsin keskipistealueelle ja sen toteuttamisesta kesällä 2014 yhteistyössä Matkailusta nostetta -hankkeen kanssa. Tässä tapauksessa tutkimustyön tekeminen olisi täytynyt aloittaa heti työharjoitteluni aloitusvaiheessa tammikuussa 2014, mutta tuolloin en kokenut työharjoittelun luonteen antavan lopputyön tekemiselle aikaa. Ilmeni myös, että Matkailusta nostetta -hankkeen projektipäällikkö oli tehnyt esitutkimustyötä muun muassa kartoittaessaan opintomatkan tarpeellisuutta, joten koimme parhaaksi jatkaa opintomatkan suunnittelu- ja järjestelytyötä yhtenä työkokonaisuutena työharjoitteluni aikana.

Opinnäytetyöni aihe pysyi opintomatka-käsitteen ympärillä koko työharjoitteluni ajan ja siitä keskusteltiin harjoitteluohjaajani kanssa useasti. Lopulta, juuri ennen työharjoittelun loppumista, päätettiin, että teen kvalitatiivisen tutkimuksen aiheesta *Onnistunut opintomatka*, koska tällaiselle tutkimukselle koettiin olevan tarvetta työnantajani organisaatiossa. Tarvittiin selkeää opintomatka-käsitteen avaamista, mutta emme halunneet sen olevan opaskirja tai vastaava aineisto. Sen täytyi olla opintomatkaa selittävä ja kuvaileva tutkimus, jossa esille nousevat opintomatkojen järjestämisestä koituvat hyödyt ja merkitykset niin opintomatkaa järjestävälle kuin sille osallistuvalla osapuolella.

Aloitin opinnäytetyön tekemisen syksyllä 2014, kun Matkailusta nostetta -hanke oli saanut osallistujien palautteet Ruotsin keskipistealueelle suunnatulta opintomatkalta, joka toteutettiin 30.7. – 3.8.2014. Näin ollen sain kaikki mahdolliset tiedot koskien kyseisen opintomatkan onnistumista. Hankkeen projektipäällikkö luovutti minulle käyttöön myös paljon muuta Matkailusta nostetta -hankkeeseen liittyvää materiaalia, muun muassa vuosiraportin, esikyselylomakkeet vastauksineen, vuosiraportin 2013 sekä Ruotsin keskipistealueelle suunnatun opintomatkan matkaraportin. Täten sain haltuuni mahdollisimman paljon luotettavaa tietopohjaa tutkimuksen toteuttamiseen. Minulla oli myös henkilökohtaisia kokemuksia kyseessä olevalta opintomatkalta aina suunnittelu- ja järjestelytyöstä matkalle osallistumiseen saakka, joita pystyin tuoreesta muistista käyttämään pitkin tutkimusprosessia.

Ensin syvennyin tutkimaan tutkimusmenetelmää, jolla aioin tutkimukseni toteuttaa. Minun oli myös päätettävä, mikä tutkimushypoteesi oli ja millä keinoin pyrkisin vastamaan siihen. Koska tutkimuksen empiirinen osuus päätettiin toteuttaa haastatteleamalla vähintään neljää hanketyöskentelystä kokemusta omaavaa henkilöä, minun täytyi tutkia siihen soveltuvaa tutkimusmenetelmää, eli puolistrukturoitua teemahaastattelua, tarkemmin ja perehtyä sen käyttöön haastattelumenetelmänä.

Tutkimustyön edetessä huomasin ajattelevani haastattelutilanteita erillä lailla kuin ennen ja kehittyväni tiedollisesti sekä taidollisesti. Pelkästään teemahaastattelurungon kokoaminen opetti johdonmukaisuutta ja keinoja pyrkiä saamaan vastaukset asettamiini teemoihin. Ero ensimmäisen suorittamani teemahaastattelun kulusta verraten viimeiseen, kehitykseni haastattelijana ja haastattelun ohjaajana, oli huomattava litteroidessani haastatteluja nauhoitetusta materiaalista analysoitavaksi aineistoksi.

Tutkimusaineiston analyysin tekeminen oli mielestäni tutkimukseni mielenkiintoisin ja antoisin vaihe. Aineiston sisällönanalyysi oli kolmiosainen prosessi, joka alkukangertelun jälkeen lähti etenemään kuin itsestään, koska löysin analyysin tutkimiselle hyvän järjestyksen ja rytmien. Opin myös huomaamaan olennaisen aineiston turhan sijasta, ja näin ollen sain kerättyä aineistosta vain tarpeellisen materiaalin.

Tutkin myös opintomatkailun menneisyyttä. Ja kun puhutaan mistä tahansa matkailusta, puhutaan Maslowin tarvehierarkiasta. Kyseistä teoriaa ei voinut sivuuttaa tässäkin tapauksessa, koska opintomatkailussa on juurikin siitä kyse, että sille osallistuva henkilö haluaa toteuttaa tarpeensa ja kehittyä sen myötä saamiensa opintomatkakokemusten kautta. Esille nousi myös ryhmätoiminnan vaikutus yksilön tarpeille ja kehittymiselle tällä pyramidimuotoon ajattelulla asteikolla.

Benchmarkingin vertaaminen opintomatkailuun toi esille paljon yhteneväisyyksiä näiden oppimismenetelmien kesken. Benchmarking on organisaatioiden käyttämä menetelmä tiedon keruuseen, vertailuun ja eritoten omien toimintojen kehittämiseen hyvien esimerkkien kautta. Näin ollen voin todeta opintomatkailun olevan kehittämishankkeiden ”benchmarkkausta” hankkeen kohderyhmän jäsenille. Ruotsin keskipistealueelle kohdennettu opintomatka oli Suomen keskipistealueen aktiivisille kylä- ja matkailutoimijoille järjestetty benchmarkingmatka, jolla lähdimme ottamaan esimerkkiä hyväksi todetusta keskipistematkailua kehittävästä tahosta.

Työharjoitteluni aikana opin, mistä opintomatkan suunnittelu- ja järjestelytyön työvaiheet koostuivat, mutta itse opintomatka-käsite jäi avoimeksi ja jäin janoamaan siitä lisää tietoa. Mikä se on, miksi niitä järjestetään, kuka siitä hyötyy ja miten se hyödyttää ketäkin osapuolta? Tutkimustulosten perusteella voin nyt todeta, että tietämättömyyteni opintomatka-käsitettä kohtaan on täytetty ja tiedän, mistä on puhe, kun puhutaan opintomatkoihin ja niiden merkityksestä niin järjestävälle kuin osallistuvalla osapuolella.

Toivon, että tämä opinnäytetyö vastaa toimeksiantajan toiveita sisällön ja tutkimuksen tulosten puolesta. Tulosten perusteella totean, että tästä tutkimuksesta tulee olemaan hyötyä nyt ja tulevaisuudessa uusien opintomatkojen suunnittelussa ja toteutuksesta toimeksiantajani organisaation tulevissa kehittämishankkeissa.

Tämä opinnäytetyö oli minulle niin henkinen kuin fyysinen voimien pinnistys. Tätä taivalta voisi kuvailla eräänlaiseksi risteilyksi, jossa minä olen risteilyalus. Luulin, ettei minusta ole laadullisen tutkimuksen tekijäksi, koska olen luonteeltani enemmän käytännönläheinen, sellainen suoraan linjaa seilaava laiva. Tämän asian on saanut kuulla moni läheisistäni tuskaillessani teorian parissa etsien luotettavia lähteitä ja yhdistäessäni niitä toisiinsa. Olin jopa vaihtaa aihetta jossain vaiheessa, kun tunsin kölin hipovan pohjamutaa ja työ ei edennyt toivomallani tavalla. Mutta saamani tuen avulla pysyin alkuperäisessä suunnitelmassa ja jatkoin työskentelyä. Jossain vaiheessa tutkimuksen edetessä ja tutkimushypoteesin muotoutuessa havahduin huomaamaan, ettei tämä mahdoton tehtävä olekaan! Suorittaessani haastatteluja tajusin, että tämä tutkimus saattaisi onnistua ja tulla valmiiksi kohtuullisessa ajassa. Haastatteluiden jälkeen oikein odotin pääseväni aineistoon kiinni analysoidakseni niitä. Mutta kun vauhti kiihtyi, iski vauhtisokeus ja tästä seurasi se, ettei merikortit pysyneet enää omissa käsissä, vaan tarvitsin hieman ohjausta uuden suunnan navigoinnissa. Pikku karikot saattoivat ehkä hidastaa tätä kokemusrikasta matkaa, muttei kuitenkaan onnistuneet upottamaan sitä. Selvisin satamaan yhtä kokemusta rikkaampana ja mikä tärkeintä, yhdestä asiasta viisaampana!

LÄHTEET

- Elämisen taito. 1992. Lahti, P. (toim.). Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.
- Grönfors, M. 1986. 2.p. Kvalitatiivisen kenttätömenetelmät. Porvoo: WSOY Kurssikirjat.
- Heikkilä, L. 2011. Onnistunut projekti. Tiimiakatemia.fi. Saatavilla: <http://esseebankki.tiimiakatemia.fi/onnistunut-projekti-2> (Luettu 27.11.2014)
- Heinonen, M. 2001. Birgitta pyhiinvaeltajana. Tiimalasi – Keskiaika. Saatavilla: <http://edu.turku.fi/tiimalasi/birgitta.html> (Luettu 21.1.2015)
- Hiilamo, H. 2014. Tutkivan toimittajan Internet-Opas. Saatavilla: <http://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/tutkiva/tti/toimittaja/muuta.htm#haastattelu> (Luettu 26.11.2014)
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1995. 7.p. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. 10. osin uudistettu p. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kajaanin ammattikorkeakoulu. 2014. Laadullisen aineiston analyysi ja tulkinta. Saatavilla: <https://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta> (Luettu 23.10.2014)
- Kostiainen, A., Ahtola, J., Koivunen, L., Korpela, K. & Syrjämaa, T. 2004. Matkailijan ihmeellinen maailma – matkailun historia vanhalta ajalta omaan aikaamme. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Maaseutuverkoston julkaisu. 2010. Hanketoimijan käsikirja. Kajaani: Oulujärvi Leader ry.
- Merikanto-Vuoti, A. 2014. Matkailusta nostetta -hankkeen matkaraportti. Opintomatka Ruotsin keskipistealueelle 30.7. – 3.8.2014. PowerPoint- esitys. Siikalatva: Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä.
- Merikanto-Vuoti, A. 2014. Matkailusta nostetta -hankkeen vuosiraportti 2013. Siikalatva: Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä.
- Onki Ontology service.2014. Yleinen suomalainen asiasanasto. Opintomatkat. Saatavilla: <https://www.onki.fi/fi/browser/overview/ysa#/www.yso.fi/onto/ysa/Y97821>. (Luettu 23.10.2014)
- railcc. 1996 – 2015. Yksin tai ryhmässä. Saatavilla: <https://fi.rail.cc/yksin-tai-ryhmaessa-matkustus> (Luettu 6.2.2015)
- Rosenberg, M. 2014. About education. Grand Tour of Europe. Saatavilla: <https://www.geography.about.com/od/historyofgeography/a/grandtour.htm> (Luettu 23 10 2014)

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla: https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2.html (Luettu 22.10.2014)

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV- menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla: https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_1.html (Luettu 6.11.2014)

Selin, B. 2014. Turun museokeskus. Saatavilla: <http://www.turku.fi/public/?contentid=490932&nodeid=17835> (Luettu 3.2.2015)

Tilastokeskus. 2014. Virsta virtual statistics. Saatavilla: <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/> (Luettu 22.10.2014)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vuoristo, K-V. 1998. 1.p. Matkailun muodot. Porvoo: WSOY – kirjapainoyksikkö.

Haastattelut

Koopman Sari. Projektipäällikkö. Oppia perinteistä -esiselvityshanke. Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä. 20.11.2014.

Merikanto-Vuoti Anniina. Projektipäällikkö. Matkailusta nostetta -hanke. Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä. 21.11.2014.

Porkka Rita. Projektipäällikkö. Tarinoita Mankilasta -hanke. Mankilan Kyläseura ry. 7.11.2014.

Pihlajamaa Juhani. Yritysasiantuntija. ProAgria Oulu. 11.11.2014.

Saarinen Hannu. Seutukuntajohtaja. Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä. 5.11.2014.

Suonperä Eeva. Projektipäällikkö. Kalastusmatkailu mahdolliseksi -hanke. Haapaveden-Siikalatvan seudun kuntayhtymä. 4.11.2014.

LIITTEET – TEEMAHAASTATTELU

TEEMA 1:

Kuka?

- Nimi, ikä & sukupuoli
- Koulutustausta, ammatti & organisaatio
- Työkokemus hanketyöskentelystä?
- Miksi haluaa tehdä hanketyötä?
- Aiemmat opintomatka kokemukset järjestäjänä?

TEEMA 2:

Mikä opintomatka on?

- Miten se määritellään?
- Onko opintomatkan ajankohdalla, kestolla ja hinnalla merkitystä;
  - o järjestäjälle?
  - o osallistujalle?
- Milloin opintomatkan järjestäminen koetaan ajankohtaiseksi ja tarpeelliseksi?
  - o tarve & idea?
  - o tarvitseeko jokainen hanke opintomatkan?
- Miten opintomatkojen kohteet määräytyvät?
  - o onko kohteen määräytyminen suoraan hankkeen projektipäällikön päätettävissä?
  - o tehdäänkö hankkeessa esikyselyjä tai tutkimuksia opintomatkan tarpeellisuudesta?
  - o kotimaa vs. ulkomaat?
- Miten opintomatalle osallistuvat henkilöt valikoituvat?
  - o kutsutaanko heidät henkilökohtaisesti? Avoimet ilmoitukset? Organisaation sisäinen tiedotus ja verkostot?
- Miten opintomatalle osallistuvien henkilöiden motivaatio/kiinnostus mitataan opintomatkan kohdetta kohtaan?

- Millaisia odotuksia opintomatalle osallistuvat henkilöt yleensä antavat?

TEEMA 3:

Miksi opintomatkoja järjestetään?

- Mitä hyötyä opintomatasta odotetaan olevan hankkeelle?
  - o menneisyys (hankesuunnitelmassa asetetut tavoitteet)
  - o nykyisyys
  - o tulevaisuus
- Mitä hyötyä opintomatasta on projektipäällikölle?
- Miten ja mihin opintomatasta saadut hyödyt käytetään?
- Millainen on onnistunut/epäonnistunut opintomatka?

TEEMA 4:

Mitä omia kokemuksia sinulla on opintomatoista?

- Mitkä ovat onnistuneen opintomatkan piirteet?
- Mitkä ovat epäonnistuneen opintomatkan piirteet?
- Mitä hauskoja sattumuksia tai kummalluksia opintomatoilla on tapahtunut?
- Mitä olet saanut itsellesi osallistujana onnistuneelta opintomatoilta?